

841937
3-96

Есләм
Зікібаев

Алтын сазым

28313

Есләм
Зікібаев
Алтын
сазым

ӨЛЕҢДЕР МЕН ПОЭМА

АЛМАТЫ «ЖАЗУШЫ» 1985

84 Қаз 2—5
3—96

Пікір жазғандар:
Ж. Жақыпбаев, И. Сапарбаев

028313

Зікібаев Есләм.
3—96 Алтын сағым: Өлеңдер мен поэма.— Алматы: Жазушы, 1985.—120 бет.

Ақын Есләм Зікібаевтың «Алтын сағым» кітабына әр жылдарда, алуан тақырылқа жазылған жырлары еніп отыр. «Мәриям» атты лирикалық поэмасы бақытын еңбекпен тапқан замандас хақында сыр шертеді.

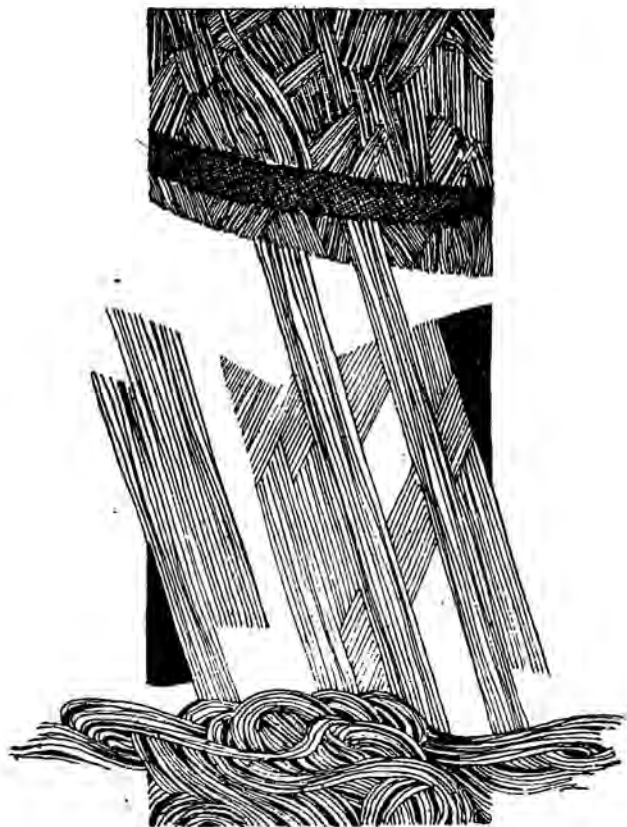
93 $\frac{4702230200-112}{402(05)-85}$ 71-85

012

84 Қаз 2—5

© «Жазушы», 1985

БІРІНШІ БӨЛІМ

ТУҒАН ДАЛАМ — БАЙТАҒЫМ

Туған даламның терістігі мен түстігі-ай,
Дамылсыз ұшып жете бермейтін құс та ұдай.
Бір қиырында адуын аяз, ақ боран,
Бір қиырының ми қайнатардай ыстығы-ай!

Не деген байтақ, кеңістік —

Өзен ғып,

Тау ғып,

Орман ғып,

Көл ғып,

Еңіс қып...

Бір көрген адам таңданып өтсін дегендей
Жаратқан сынды сені өстіп!

Бабалар қалай шетсіз де, шексіз қиырын
тұрды екен ұстап?

Ұқсаң ғой қандай қиынын!

Тауларды берген,

Орманды берген секілді,

Жібермес үшін басқа жақтарға құйынын.

Қалай десе де отырам кейде қайран қап,
Көктемде ғажап қанатын кеңге жайған бақ.
Даланың өзін гүлзарға бөлеп қойғандай
Ұл менен қызым өссін деп еркін сайрандап.

Далам да шексіз,
Дәл сондай шексіз қиял да,
Қыраны құсап отырам биік қиянда.
Осынау байтақ мекенім — байлық бақытым
Асылын қойып,
Тасын да жатқа қиям ба?

Осы жер үшін қинаппын жанды, терлеппін —
Осы жер үшін арманға бойлап ер жеттім.
Осы жер үшін өзімді өзім тербеппін,
Бір тасын қалай бөтенге қолдан бермекпін?
Жерұйығы осы мен білетұғын жер-көктің.
Сол үшін дағы көңілім ояу әр мезет,
Сол үшін дағы құс ұйқылымын,
Сергекпін!

АНА ПЕЙІЛІ

Қайран ана қарап отыр мен жаққа,
Жалғыз ояу,
Тәтті ұйқыға ел жатты.
Қалай ғана жаны шыдап жүр екен:
— Ас батпайды, — дейтін еді, — сен жоқта.

Рас солай, ішкен асы батпайды,
Ел жатады,
Ол күйбеңдеп жатпайды.
Бір ғажабы, Алматыға келгенде
Бізге жаққан ауа оған жақпайды.

Қайтсін енді,
Таусылады-ау амалы,
Биік үйде демін зорға алады,
Біз тірлікпен кетеміз де бытырап,
Күн бойына үйде жалғыз қалады.

Сағындырып, қайта кейін тартады,
Сүйіп өскен Сарыарқаның самалы.

Соныменен анам елде,
Біз мұнда,
Жөні бөлек татар дәм мен тұздың да,
«Құлынымның естілер ме даусы» деп,
Жүрген шығар радиосын жүз тыңдап.

О, табиғат!
Қандай ғажап шеберсің,
Жылдарменен даналық та келер шын.
Өзі — ауылда,
Көзі — жолда,
Көңілі...
Алматыда,
Анашыма не дерсің?!

О, МЕНІҢ ҚАСИЕТТІМ

Алып жерде туғанмын,
Алып елде —
Сандуғашы сайраған сары белде.
Сондықтан да бұл ұлың саған тартқан,
Алып мекен,
Жанымен, арымен де!

Сен жыласаң,
Тамшыдай көз жасыңмын,
Тамшы болып тамдым да,
Бозға сіңдім.
Сенің алып тағдырың тұрған кезде
Күйттемедім күй-мұңын өз басымның.

Сен қуансаң,
Нұрыңмын шашылатын,

Ақ гүл болып көктемгі ашылатын.
Сенің күйің —
Қашан да менің күйім,
Бір сырм жоқ өзіңнен жасыратын,
Шыққан емес,
Шықпас та тасыр атым!

Мен — өзіңмін қуаныш, қайғымменен...
Бірге жүрген Жұлдызбен, Ай, Күнменен.
Қаңтарда да бір тоңам, ақпанда да,
Бірге шығам Жеріңе Май — гүлменен.

Елегізіп көңілім ән-күйіңе,
Бойым балқыр,
Манаурап әлдиіңе.
Шуақ беріп өлшеусіз қойғандайсың,
Әр сағатым, әр сәтім, әр күніме!

Сенсіз менің жоқ қайғым, қуанышым...
Бәрі де туған жерден туары шын.
Мен саған өміріммен қарыздармын
Кеудеме өзің құйған шуақ үшін.

О, менің қасиеттім,
Алып елім,
Асқар тау,
Шалқар көлім,
Сары белім!
Мен оларды ойласам кірпік ілмей,
Жебеушім ғой олардың бәрі менің!

СЕН — МЕНІҢ ҚОРҒАУШЫМСЫҢ

Туған дала!
Анам да, панам да — өзің,
Сұқтанып маған біреу қадар көзін.
Сен барда асқар таудай тірегім бар,

**Келемін өзіңменен бірге айналып,
Қашан да өзіңменен күйім бірге!**

**Ұқпаған қадіріңді кімдер сенің,
Артады азаматқа күндер сенім.
Мен сенің қаныңменен, жаныңменен
Айналған бойыңдағы бір бөлшегің!**

**Басыңнан ауып нелер кетті заман,
Бар рас қазірде де текті, жаман...
Жүрегің жамандықтан жара болған,
Болсам деп адамдыққа пана, қорған —
Мен бәрін сөзбен қалай жеткізе алам?**

**Тарихтың әр қадамын байқаған кім —
Тау болып,
Теңіз болып шайқалармын.
Ұлылық еш өлшеммен өлшенбейді,
Ендеше қайтып бәрін айта алармын,
Бәлкім, бұрын бар сөзді қайталаармын.**

**Ой маржанын талайлар төкті зерлеп,
Шығара алмай өз өзін сөкті жерлеп.
Талпынамын мен сенің нар тұлғанды
Өлеңменен өрнектеп жеткізем деп.**

**Сырлар көп құпиясын жан ашпаған,
Шыңдар көп тірі пенде әлі аспаған.
Мен де оған таласпаймын,
Таласпағам,
Өйткені өнер деген құдыретке.
Өктемдік,
Өр көкірек жараспаған!**

БӘРІН, БӘРІН... САҒЫНАМ

Жылда келем жыл құсындай оралған,
Көкірегімде толған үміт, толы арман.
Шетінеген ну ормандай шетінен
Қаншама арыс жоғалған.

Былтыр көргем,
Талайлары биыл жоқ,
Көңіл шіркін алай-дүлей құйын боп,
«Қарағым!» деп қарсы алатын көп үйге
Бас сұғу да бара жатыр қиын боп.

Бір қария әкем жайлы сыр айтып,
Бір қария шешем жайлы сыр айтып,
Енді бірі өзіме ептеп сын айтып,
Барымды да,
Жоғымды да шын айтып...
Ұзақ жолдан шаршап келген кезімде
Жіберетін дүр сілкінтіп,
Тыңайтып!

Сыр айтқаны —
Қарап көрсін дегені,
Сын айтқаны —
Сабақ болсын дегені.
Соның бәрі —
Алдын, артын абайлап,
Барын, жоғын...
Санап көрсін дегені!

Құлан емен жерітіндей қағынан,
Туған ауыл — Туым менің,
Табынам!
Бабаларым күткен жерден табылам,
Аналарым күткен жерден табылам,

Туған елге,
Туған жерге өкпем жоқ,
Перзентімін уызына жарыған,
Ақтарылсам, ақтарылар ағынан.
Артық-кемін айтпай-ақ,
Тағдырымды таразыға тартпай-ақ,
Бел-белесін,
Бетегесін, жусанын,
Адамдарын — тіршіліктің гүл-сәнін...
Бәрің, бәрін сағынам!

БОЗ ДАЛАМ-АУ

Мынау, мынау баяғы боз дала ма,
Бойжеткен мен кешегі бозбалаға
Көкшалғынын көкала кілем етіп,
Асқарларға арманын созған ана.

Мынау, мынау баяғы боз дала ма,
Алтын сағым дірілдеп қозғала ма?
Көкжиекпен астасқан шәй шымылдық —
Сұлулыққа қараған көз қана ма?!

Үн қата ма төңірек,
Тыңда кәні —
Терек, қайың самалмен ырғалады.
Сыбдыр-сыбдыр сыбырлап сыр айтады
Сыр айтады жапырақ-сырғалары.

Сыр айтады жапырақ-сырғалары,
Өзен, көлі,
Сай-сала, жылғалары...
Үнсіз ғана тындайды тебіреніп,
Біз кеткенбіз,
Енді оған кім барады?
Көкіректе бір түрлі мұң қалады.

Октябрь!
Кеше кім ем?
Бүгін кіммін?
Нұрыңмен,
Қуатыңмен жылындырдың.
«Қараңғы қазақ» деген көкезудің
Талайын білігіммен сүріндірдім!

Мен бүгін ғарышкермін, ғұламамын,
Телміріп тас-тағдырдан сұрамадым.
Ордам бар өміріме өріс берген —
Тел өскен бауырымын Ұлы Ағаның!

Қашан да қуанышқа жалғасып ән,
шалқиды —

Алабұртып алға асығам.
Телегей теңіздерге ұластырам,
Бұрып ап бұлақтарды арнасынан.

Алдымда ғажап істер тосып кенен,
Ертегі ерлеріндей өсіп келем.
Топ жарып Толағайдай керек жерде,
Бір тауды бір тауменен қосып келем.

Күшімен өзің берген ұлағаттың
Күнде аштым тылсым сырын гүл-алаптың.
Менің де жүрегімде қаны ойнайды
Өзің құрған біртұтас Ұлы Одақтың!

Ағам бар!
Жетіп жатыр іні-бауыр,
Жерімнің түрен салған тыңына бір.
Қосылып көтергеннен қай кезде де
Жеңілдеп сала берер жүгім ауыр.

Ден қойып байтарыма қара мына —
Бақыт пен байлық тұнған алабыма.

**Мәпелеп биіктерге көтереді,
Ешкім де дақ салмайды жан, арыма!**

**Солармен төрт құбылам берік бүгін,
Ерке өстім сайран бақтың теріп гүлін.
Оқуға,**

Еңбек етіп,

Тынығуға,

Сайлауға, сайлануға да еріктімін.

**Көксеген ата-бабам ақ арманның
Қасиетті топырағынан жаралғанмын.
Алқызыл Туларың боп желбіреймін
Төсінде барлық ұлы Аландардың!**

**Ғаламат ерлігім де, елдігім де,
Шектеусіз кеңдігім де, теңдігім де...
Сенікі, Ұлы Октябрь!**

Өзің болып

Жалынды жыр оқимын мен бүгінде.

Октябрь!

**Нұр шұғылам, арай таңым,
Қосамын шаттығыңа талай тағы үн.
Әлемге Таң жұлдыздай бағыт беріп
Жасай бер,
Жарқырай бер — бар айтарым!**

ОН БЕС ҰЛЫ ОДАҚТЫҢ

**Бір Ата,
Бір Ананың ұлдарындай,
Сән беріп салтанатпен қырға мұндай,
Жайнаған жәннат жердің гүл бағындай,
Басқадай құдыретті білмейді әлем —
Он бес ұлы Одақтың Туларындай,**

Бойдан қуат,
Нұр тайып шырағынан.
Құлап жатса тірліктің пырағынан,
Қартыңның да қадірі кетеді екен
Айрылған соң аққудай сыңарынан.

Содан, баурым, көңілім астан-кестен,
Қызық дәурен дөңгелеп жастан кешкен
Көз алдымнан өтеді шапқан аттай,
Атқан оқтай —
Бақыттай бастан көшкен.

ОТЫЗ БЕС ЖАС...

Осал өмір емес-ау отыз бес жас...

Мұқағали.

Отыз бес жас —
Соншалық көп өмір ме,
Жаңа ғана көктеген көк өрімге?
Жалт еткені секілді нажағайдың
Отыз бесте үлгеріп көремін не?!

Отыз бес жас —
Отыз бес жыл түлеген,
Бұла шағың енді-енді дүркіреген,
Жүректерге ұялар жыр тілеген,
Оның да тең жарымын шығарып қой
Өтетін ойын-сауық, күлкіменен,
Кететін бас көтермес ұйқыменен.

Отыз бес жас —
Күй аңсап, ән сағынған,
Жаңа-жаңа өткен кез бая шағыңнан,
Қанша қырлар алдында қылаңдаған,

Асқаның да белгісіз қанша қырдан,
Аса алмаған албырттық аңсарынан.

Отыз бес жас —
Тірліктің тамшы-ырымын
Татқан шағың,
Сезе алмай бал шырынын.
Отыз бесті өмір деу — астамшылдық,
Көргендей-ақ көктемнің жаршы гүлін,

Жеткен жерге, әрине, құс та қонар,
Қанаты көтергенше ұшқан олар.
Ақын жасы жылымен өлшенбейді,
Ақымақ боп жиырманда өлсең мейлі,
Ондайларға жүз жас та қысқа болар,
Тіршілікке және де ұста олар.

Тауда тудың,
Талпынып күнгейде өстің,
Көрсем-ау деп дүниені күндей көштің.
Жүзден асқан бар шығар әр ауылда,
Жүзін көргеннен басқа білмейді ешкім.

Бал шағын да,
Тірліктің бар шағын да
Көрген олар —
Болады тамсануға.
Өткеннен соң,
Дүниеден көшкеннен соң
Жетер екен дақпырты қанша жылға?!
Өшіп қалар із бе әлде сарша құмда?

Отыз бес жас —
Салатын сайраңды бір,
Естісем деп Жұлдыздан,
Айдан дүбір...
Дер шағың ғой,

028313

Қазақстан Республикасының
С. Мұқанов атындағы
Ә. М. Ә. Мұқанов атындағы

Үзіліп кетсең егер,
Өкініші бітпейтін қайран ғұмыр!

* * *

Келіп ек асып Арқарлы әсем тауды біз,
Ортамызда Ләтипа апа — бауырыңыз.
Жасарып қалдық,
Жасанып қалдық аз күнде
Аялап жатыр алақанға сап ауылыңыз.

Ел іші дәйім жазира жайлау, алтын бақ,
Сәулені қандай көрінгені көзге жарқылдап.
Сәби боп тудық құнарлы жерде қайтадан,
Еркелеп жүрдік,
Шалқыдық ғажап ән тыңдап.

Жандары қандай жайсаң да, жарқын-жайдары,
Жарқылдап күліп,
Жарасып құшақ жайғаны
Жігіттер, қыздар ұмытып бір сәт өздерін,
Таңда бұлбұлмен бұлбұл боп бірге сайрады,
Осында екен ән менен жырдың қайнары!

Келгелі мұнда ұмыттым мен де өзімді,
Кей таңда тіпті бір сағат қана көз ілдім.
Түс көріп жатып ойладым: «Осы сыйға орай
Айта алам ба, деп айтатын барлық сөзімді».

Айтақын аға, бізден де бір сөз күткен ел,
Бабалар айтқан:
— Жаман қонақпен жүт келер,
Ақ ұлпа қармен ақ нұр боп жаудық ауылыңа,
Ал мына бізбен ілесіп биыл күт келер.
Бата деп мейлі,
Қабылдаңыздар тілек деп,

Жақсы жандармен жақсылық қана жүред те.
Алда да күн бар —
Борыштар болып барамыз,
Көңілде сыр көп,
Айтсақ-ау деген ниет көп.

Тірліктің талай қысы бар алда, жазы бар...
Кен шыққан жер ғой қашан да белден қазылар.
Бастауы болсын ашылар мөлдір бұлақтың,
Аман боп жүрсек, талай жыр алда жазылар.

Қырға да шықтым,
Достармен астым тауын да,
Сыр түйіп талай, жеткізсем дедім қауымға.
Ұл-қызы қандай,
Сайланған сайдың тасындай —
Ән алып қайттым,
Жаңарып қайттым ауылға.

Байқаймын өзім —
Келгендегіден күй басқа,
Біз көрген мұнда хошамет басқа, сый басқа...
Кеудедегі ой қағазға түгел сыймас та,
Әнді аялаған,
Жанды аялаған, бауырлар,
Бұл сапар мені баласаңыздар сыйласқа,
Келесі жолы айналсам деймін қимасқа!

ШОҚАН АУЫЛЫНДА ТУҒАН ОИ

Біздер келдік —
Нұр жауды ақ қар болып,
Мұны бүгін айтамыз мақтан көріп.
Мына дала — ақ ниет көрінісі
Таң нұрындай тамылжып жатқан көрік.

Шоқан бабам өзі түр қарсы алғандай,
Дүние тынып,
Көңілім ән салғандай.
Ел мерейі еңсемді биіктетіп
Кешіріндер,
Мейірімге қалсам қанбай.

Көкірегіне жалын боп толған демі,
Артта қалып Көкшенің орман көлі...
Арманына ақ нұрды аялатып
Осы екен-ау тұғыр қып қонған жері!

Тас тұғырда ғажайып биік мүсін,
Ұлылыққа әз басын иіпті шын.
Қоянкөздің самалы аймайды
Еркелетіп тұрғандай сүйіктісін.

Қабылдар ел әр сөзін мыңға балап,
Тына қалып тау, жота, тындар алап.
Шыңы болған,
Халқының шыны болған —
Тұрғаны да ғажап-ау шыңға қарап!

Бабам көрген бұл жерді балам көрсін,
Қалам көрсін,
Жазира далам көрсін.
Ақиығын қазақтың еркелеткен
Бауырларым,
Ел-жұртың аман болсын!

* * *

«Сәлем бермей кеттің» деп кіналама,
Ұға білсең, кінам жоқ бұл арада.
Сәлем деген әркімге үлестірет
Сұрауы жоқ сылдыр су сыбаға ма?

Сәлем деген — бөлшегі көңілімнің,
Сәлем деген — өлшемі өмірімнің.
Әркімдерге есепсіз үлестіру —
Дарақылық,
Соны ұғып, соны білдім.

Қалтарыссыз көңілімнің сыры бұл да,
Соны білдім азды-көп ғұмырымда.
Сәлемдесу дәстүрім өзгермейді,
Тұрсам болды тірліктің тұғырында.

Өткен күн мен келер күн күрес құрып,
Содан дағы көп дәстүр жүр ескіріп.
Сәлем деген — көрсетер сый-сияпат,
Кез келгенге бере алман үлестіріп.

* * *

Алматыда күн жылы,
Жер қара әлі —
Көк масаты көмкерген ен даланы.
Шәйі орамал секілді желпитұғын
Болар-болмас самалы жел бар әрі.

Алматыда жаз әлі —
Жаймашуақ,
Рұхсатсыз тау жаққа барма, шырақ.
Қарт бағбанның көзіне түсе көрме,
Түсе көрме,
Болған жоқ алмасын ап.

Арқада ғой күз келді,
Күн суыды,
Естілмейді судырап гүл сыбыры.
Қорғасын бұлт еседі ер еңсені,
Қар жауады-ау ертең, не бүрсігүні.

ШАБЫТ ТҮНІ

Қайтарып қапырықты, күн ыстығын
Жұрт жата басталады жұмыс күнім.
Мен де бір,
Шекарада сақшы да бір
Күзеткен Ел — Ананың тыныштығын.

Тым-тырыс шынар қала,
Мұнар дала...
Сан ойлар сапырылысып, бұлаң қаға,
Кезеді меніменен тылсым түнді
Беймезгіл тоғыса алмай бір арнада.

Ой да бір,
Құйын да бір дала кезген,
Зіл батпан қайсы бірде сананы езген.
Қараймын жұмбағы мол жұлдыздарға —
Қанымда қалған әдет бала кезден.

Ойдың да ауыры бар,
Жеңілі бар —
Ойнайды қақпақыл ғып мені бұлар.
Ешкім жоқ қуаныштың бөлісетін,
Ел қайда көңіліңнің шерін ұғар?

Болмаса да ғаламат дүр атағым,
Осылай атады ылғи бұла таңым.

АРМАН

Арман, арман —
Бұлаң құйрық түлкідей,
Қанша бейбақ міне-міне жетем деп
Сені қуды тепеңдеп.

Бірақ бірі де өкінген жоқ
«Тер төккенім бекер» деп.

Кетпейсің де біржолата қара үзіп,
Қуамыз кеп,
Қуамыз кеп жан қызып:
Ынтықтырып қоятының ғажап-ақ
Үміт-шырақ білтесіне шамалап
Әлсін-әлсін аздаған май тамызып.

Таңда сәуле — мұнардан,
Тауда сәлде — шынардан
Іздеудей-ақ іздейміз,
Үміт жібін ширатамыз, үзбейміз,
Соған жетсек шығатындай құмардан,
Бәрі бір де жеткізбейді бұла арман.

Көктем кетті,
Жаз да өтті,
Күз ықты...
Қыс қырауы сан әйнекті сызыпты.
Арман қуған адамдардың ізіндей.
Ал арман ба —
Таптырмаса қызық-ты.

* * *

Бірге кешіп сайранды сауықпенен,
Тірлігімде көп жолдас тауып келем.
«Жолдас» — дейсің болған соң жолың бірге,
Бәрін дос деп айтуға хауіптенем.

Ел секілді менің де жолдасым көп,
Ойламаймын біріне болмасын деп,
Есеппенен жақын боп жүргемін жоқ,
Ол да мені кезінде қолдасын деп,

Көңіл шіркін, білмеймін, өскелең бе,
Мен де көптің бірі боп көшке ерем бе?
Әр адамның өлшемі өз алдына,
Өзгешелеу қараймын дос дегенге.

* * *

Талай көрдім сүрініп, жығылып та,
Талай мәрте тірелдім тығырыққа.
Тез тұруға талпындым жығылғанда,
Жата беріп бір жерде жын ұрып па?!

Біреу тұрды:
«Жығылса, тұрмаса!» — деп,
«Серпіліп, сейіл-серуен құрмаса!» — деп.
Біреу қайта қуанды тұрғаныма:
— Ей, азамат, жарадың!
Мың жаса! — деп.

* * *

Кеше келдім жол соғып,
Күн қаттым да,
Хош ісіне тамсандым гүл бақтың да.
Жырымменен аялап жүректерді,
Жылағанның көз жасын құрғаттым ба?

Ай нұрымен құйылып ашық таңда,
Жас жүрегін өзіндей жас ұққанда,
Сезім болып жеттім бе жүректерге,
Тамсанатын тіл болып ғашықтарға?

Толқығанда қобалжып бала жүрек,
Бола алдым ба жолына лала жібек.
Жеткіздім бе ұлының сағынышын
Отырғанда көз ілмей ана жүдеп.

Самал болып естім бе,
Сал самал боп,
Тыныстаттым кімдерді —
Шаршаған көп?
Алғысымен сипады маңдайымнан,
Көңіл нұрын жаудырды қанша адам кең.

Тарап жатыр кекілін жел теректің,
Өлең болып өмірге ерте кеппін.
Өзім сүйген сұлуды мен де солай
Самал болып келеді еркелеткім.

ЖАСПЫН ДЕП ПЕ ЕҢ...

Жаспын деп пе ең,
Не керек әулекілік?
Тыныш кезде келмейді жау бекініп.
Бос бөшкедей ұрасың бос кеуденді,
Әулекі ғып кеткен бе әуре тірлік?

Айдарыңнаң аймалап жел ескенге,
Тоқтатпас деп ойлап па ең сені еш пенде.
Жерге қағып жіберер жігер барын
Ұмыттың ба тура кеп егескенде.

Жаспын деп пе ең,
Қарап қой айналаңа —
Жетіп тоқтар екенсің қайда ғана.
Сен туғанда ұрандап,
Ұл тудым деп,
Бозқасқаны шалдырған қайран Ана!

Алдына бір қарап қой,
Артыңа бір...
Аяз бидей баяғы қалпыңа кір.

Тізгініңді ақылға тежет-тағы,
Асып кетпей тұрғанда тартына біл.

Әуей болма,
Не керек әулекілік,
Азамат бол сыйлайтын әулет ұғып.
Тастап кетіп жүрмесін асау кердей
Бұрылыста бұлт етіп әуре тірлік.

ОИ

Қараша айы,
Бозаң дала — боз кілем,
Ауыздықпен арпалысқан боз күрең.
Ой ұштығын тауыса алмай көп тұрдым,
Көк жиекке тіреп қойып көзді мен.

Құйттақандай тірлігімде — қас қағым,
Бір ой бітпей.

Тағы бір ой бастадым,
Шет-шегіне жете алмадым,
Тастадым,
Қайдан ғана шығатының шұбалып...
Ой бітпейді,
Бітер бәрі басқаның.

Күндіз де ой,
Түнде де ой,
Ой да, ой!..
Қайғыда да күңіrentкен,
Тойда да ой.
«Алған жердің таусылады қары да...»
Ал, ой деген —
Таусылмайтын қойма ғой.

Ойлайды Адам,
Әлде нені күтеді,
Таусылмайтын бұл не деген құт еді?
О, Тәңірім, сол байлықтан айырма,
Ой біткенде пақырың да бітеді.

Сол байламды тиянақ қып жаным,
Айтып қоям ұл-қызыма, жарыма.
Ой бітпесін,
Ой бітсе, мен бітемін,
Бітпегенмен алған жердің қары да,
Қар қайтадан жауады ғой, налыма!

КӨКТЕМ КЕЛІПТІ

Көктем келіпті,
Оралып жатыр құстарым,
Құстарым менде —
Сағына күткен құштарым.
Аңсадым әнін,
Аңсадым сәнін,
Шаршадым...
Мең неге күзде қосылып бірге ұшпадым?

Көлдерден өтті-ау,
Шөлдерден өтті-ау қаншама,
Самғады-ау биік тіршілік үшін жаң сала.
Таулардан өтті-ау,
Жаулардан өтті-ау қалтырап,
Қуаты кеміп,
Қанаттары әлсіз талса да.

Көктем де жетті,
Олар да жетті-ау тізіліп,
Сәндері қандай,
Әндері қандай, сызылып...

Жетеді жәймен көңілге мың сан мұң артып,
Қараймын ұзақ,
Санаймын ұзақ қызығып,
Қалмаса екен бір жерде бейқам байғұстар
Тізбегі тарқап,
Үзіліп!..

Күз еді былтыр,
Қайтқанда қандай налыдық,
Күймесе екен қанаттары отқа шалынып.
Үндері қандай,
Наламен, мұңмен жабығып,
Шертердей бір күй шағынып,
Көктемді тосты-ау олар да біздей сарылып,
Туған жеріне сағынып жетті-ау,
Сағынып!..

ОРАЛСА ҒОЙ ШАБЫТ БОП...

Күн-түн қатып дегендей,
Күн-түн қатып,
Жүректерге келемін күй тындатып.
Тәтті ұйқыңнан таңдағы оятып ап,
Шабыт болып оралар шіркін бақыт.

Сәулеті әсем,
Тірліктің сәні жарық,
Жүректердің маздаса шамы жанып,
Мен сол шамнан іздеймін нұр, ізгілік
Әкелер деп бойға нәр,
Жаныма құт.

Елендеген бейкүнә көңілім-ай,
Жәй таптырмас ақынға өмір ұдай.
Арман болып алыстан көрінуі-ай,
Гүлдестедей құлпырып өрілуі-ай!

Өрілуі-ай сәулемен мың құбылып,
Көктете ме деп қалдым гүлді де үміт.
Гүлдестенің өріліп сабағымен
Күннің нұры дамылсыз жүр жүгіріп.

Сыр іздеймін сол нұрдан күн-түн қатып,
Жүректерге жетсем деп күй тындатып,
Бар қызықтан баз кешіп кетерліктей,
Оралса ғой шабыт боп шіркін бақыт.

БӘРІ БАР-АУ...

Бәрі бар-ау бүгінде,
Бәрі бар-ау...
Барлықтан да кейде адам тарылады-ау,
Пенделіктен көңілім арыла ма-ау,
Жұмақ жерде, іздесең,
Басқа түгіл,
Құс сүті де, бауырым, табылар-ау.

Бір жаныңа не керек,
Қала бәрін,
Бәрін-бәрін ақиқат таба аларың,
Құйып берем, қаласаң, көкірегіңе
Ай шуағын,
Күн нұрын,
Дала нәрін...

Жалғаны жоқ сөзімнің,
Таңырқама —
Қалауыңды айт,
Қара сен,
Бәрін қара!..
Керек десең, тәніңе жел тигізбей,
Бөлеп қоям ақ мамық — ақ ұлпаға.

Біз шықпаған өр қанша,
беткей қанша,
Бұл өмірден жүреміз кетпей қанша?
Ол — пенделік,
Хақың жоқ ренжуге
Кейде көңіл кеңісі жетпей қалса.

Қарашы өзің,
Бұл күнде бәрі бар-ау,
Жүздескенде бәрі алып,
Бәрі нар-ау.
Барлықтың да бағасын тани алмай,
Тәубасынан кейде адам жаңылады-ау.

Дүние — есік бізге де жабылады-ау,
Сөнеді, сөнеді ертең жаным алау,
Жалпақ жалған қушынып тарылады-ау,
Ашық кезде ашылып жүрейік те,
Тірі Адамға бәрі де табылар-ау,
Бүгін бізде бәрі де, бәрі бар-ау!

АР АЛДЫНДА ЖҮГІНІП

Темір төзімді егеудей кейде сын үгіп,
Тірлікте талай сүрініп жүрмін, сүрініп.
Көңілге зәуде көлеңке болып қонады
Алмасып келіп бір күдік пенен бір үміт.

Тағдырдың талай талқысын көріп, тартысып
Өткіздім бастан,

Сезімдер оттай шарпысып.
Сонда да болса біткем жоқ әлі тірліктің
Қуаныш, қайғы шарабын, уын сарқа ішіп.

Білмеймін,
Өмір бұйдалап алды несімен,

Біреуге — түйық,
Біреуге — еркін шешілем.
Алаңсыз өтер,
Армансыз өтер күнім жоқ,
Ойменен егіз жаралса керек несібем.

Қшын күндерім,
Құйын күндерім кешірген
Шықпайды естен —
Жасырам жұрттан несін мен?
Болдым деп жүрген,
Толдым деп жүрген жан емен.
Сақтасын құдай,
Сақтасын ондай кесірден.

Біреуден үлкен,
Біреудең баста кіші ғып
Жаратқан тағдыр,
Үққанға — үлкен түсінік.
Адамдық Ардың еңсесін төмен түсіріп
Көрсеткен емен,
Көрсеткен емен «кісілік».

Алмасып кейде бір күдік пенен бір үміт
Алады баурап,
Оны да жатыр кім ұғып.
Басқаның емес,
Арымның ғана алдында
Артықтау кетсем, тәубеме келем жүгініп.

ЖАЛЫН-ӨЛЕҢ

Ұсынып сыбағаң мен сыйықты эман,
Көшесің көз алдымнан құйын-далам.
Кей-кейде бедерің мен беделіңді,
Азды-көп аларың мен береріңді
Үгеріп көріп қалу қиын маған.

Тау емен, дария емен дара тұрған,
«Мен де адам сүйек-еттен жаратылған».
Көп жайдың байыбына бойлай алмай,
Тебіреніп ойлар жерде ойлай алмай,
Қайрылған құс сияқты қанатымнан
Айрылам төзімімнен, тағатымнан.

Аспаннан шолып алыс құйын үстін,
Қияндап келсе дағы биік ұшқым;
(Біреу, бәлкім, енжарлау ез деп ұғар)
Аяқ асты қалатын кездерім бар
Арасында күйініш-сүйініштін.

Ұғады оны алау боп жанатындар —
«Қиял» дейтін құрыштан қанатым бар.
Білетіндер тірліктің есебін көп
Жүр ғой сол қанатымды кесемін деп,
Қапияда дәл іштен шалатындар,
Қирай түссем қуанып қалатындар.

Ұғатындар жүрекпен,
жаныменен
Күдер үзіп көрген жоқ әлі менен.
Үзген емес,
күдерін үзбейді әлі
Қыранның серпілісін іздейді әрі —
Бір керемет күтеді тағы менен
Көрінетін бақыты, барыменен
Қажет болса ар үшін өлетін де,
Сөнбей мәңгі лаулайтын жел өтінде
Мен боламын шалқыған жалын-өлең!

БЕКЕР БӘРІ

Жазылмаған өмірдің заңдылығы
Сәл бұрын да,

Кеше де,

Алдыңүні..

Соған ғана бас иді,

Басқаға емес,

Тына қалып тірліктің бар дүбірі.

Оқығаным басқа-ды кітаптардан —
Дүниеқор жан емен шыт ақтарған.
Шындық шыңы қалайша аласарып,
Әділеттің ауылы жұтап қалған?

Мүмкін емес,

Сенгем жоқ,

Сенбеймін де...

Ағып кетем бағытсыз сендей мүлде.

Әділетті жалғандық жеңер болса,

Адамшылық тап болмақ нендей күнге.

Ардың туын түсіріп, ыластаған —

Өтірікті шындық деп растаған

Жандайшаптар жаудан да хауіптірек,

Шындық сырын сезінбес шың аспаған.

Бекер, бекер —

Бәрі де бекершілік.

Жауыз жалған тірліктен өтер шіріп.

Арамдардың жолына жуа екпесек,

Өзен — өмір арнадан кетер шығып.

Кетсе шығып дүние қалыбынан,

Запа шегер Жақсылық — жалын ұлан,

Опасыздар олжа іздер тағы бұдан,

Тұрлауы жоқ тірліктің керегі не
Нұрланбаса әділет жарығынан!

ҚЫЗЫҚТАН ҚАЛСАМ, ҚАЙТЕМІН

Толқында жүзіп,
Өмір — өзенде қанша ақтым,
Өзін қой енді,
Елесі де жоқ сол шақтың.
Құлдырап жүрген құлыншақ күнде еліріп,
Ағындарға да қарсы ақтым,
Енді ме, енді ықтаған қайық секілді,
Жауынға тиіп желкенім талай сетілді,
Келемін жылжып,
Шаршаппын, достым, шаршаппын!

Білдірмей келіп сай-сала,
Жүлге-жүлгемен,
Аларын алып өтіпті жәймен жыл деген.
Кеше ғой, кеше бәйшешек едім гүлдеген,
Оранған үлде-бүлдемен,
Сол белде қазір басқалар жүрген секілді,
Көктемнің бұлай өтерін жылдам білмегем,
Аңдамай қаппын мүлде мен!

Жазым да кетер сәйгүлік аттай ағындап,
Орнында сұлу сағым қап,
Қуатымды алып,
Бойдағы асау арынды-ап,
Өткенді айтып,
Жұбатып жанды, уатып
Жастықты еске ап жүретін оттай жалындап...

Естелік — өмір барады қанша ұзаққа,
Қыс-тағы жетер,

Күз — ғұмыр түсер тұзаққа.
Қызуым бітіп,
Қызықтан қалсам қайтемін,
Ұзатпа мені,
Ұзатпа, тағдыр, ұзатпа!

ҚАЙРАУ

Неге, бауырым, қабағың түсіп кеткен,—
Күлтеленіп көз алдың ісіп-кеткен.
Қайдан-қайдан келеді жаман ойлар,
Кеудемдегі күдікті күшіктеткен.

Не, болғаны, бауырым, саған бүгін,
Жеткендейін басыңа қараң күнің.
Отырсың-ау жасырып бір сыр менен,
Мүмкін болса,
Жеңілдет ағаң жүгін.

Тетелесім, інімсің,
Құрдасымдай —
Өсіп ең ғой сен менен сыр жасырмай.
Көрдім-дағы кейпіңді шошып қалдым;
Өректіген көңілім түр басылмай.

Сен — іні,
Мен — аға боп өскенмен де,
Бір жүрдік қия асарда,
Төске өрлерде.
Екеуміз екеуара сыр жасырсақ,
Ойлашы, әке аруағы хош көрген бе?

Айт өзің,
Еңсең неге езіліп тұр,
Өз жаның өз бойыңнан безініп тұр.

Бір көйлек бұрын киген атым бар ғой,
Бір пәле айтпасаң да сезіліп тұр.

Тез тарқат көңілімнің тұспалдарын,
Басыңа қонсын қайта ұшқан бағың.
Ішіңнен қиналсаң да сыр алдырма,
«О, бәлі!» — деп күлмесін дұшпандарың.

Ер басына не келіп,
Не кетпейді,
Өмір бәрін екшейді, електейді.
«Ерлігіңді қасиет тұтар болсан,
Ездігіңді көрсетпеу керек!» дейді.

Көтер бойды,
Шарқ ұрып, шалқып отыр,
Қимылыңнан көз жазбай халқың отыр.
Сол назардың салмағын түсінбесең,
Күйік болмай көзіме,
Тартып отыр!

МАҒАН САЛСАҢ...

Кұлаққа ұрған танадай тым-тырыс шақ,
Кім қамаған ду-шуды, ұстап, тұсап.
Әзіл қайда жататын ақтарылып,
Төгілетін күлкісі күміске ұқсап.

Маған салсаң,
Ду керек,
Думан керек...
Оған және дос-жаран, туған керек.
Тыныштықпен алдама,
Мен о баста
Көр-тірліктен оғаштау,
Туғам бөлек!

ШЫНДЫҚ БОЛСЫН БАСТАУЫҢ

Өмір атты айдынға қайық салып,
Барымды базаршыдай жайып салып
Отырғанда біреулер:

— Мұның не? — деп,
Жүрер ме екен төлетіп айып салық.

Аңғалдықпен сырымды жасырмағам,
Жас баладай жайдақ ем тасырлаған.
Күлық бар деп өмірде үйретпеген
Сен де аңғал болғансың-ау, асыл бабам.

Болар-ау деп жалғанда күдік, кәдік
Бір қырынды ішіңе бүгіп қалып,
Орайы келген жерде жығылсаң ғой,
Сездіріп қуатыңды жығып барып.

Отырам да ойлаймын кейде ақырын,
Сезім-сәби,
Шыңғыртып жейді ақылым.
Әр істің де басы бар, аяғы бар
Ақырын күт,
Ақырын, — дейді, — ақырын!

Не керек,
Сол ақылға құлақ аспай,
Есігін кей ағаның сұрап ашпай,
Көктемде де келемін көктей алмай,
Айрылған қауқарынан қу ағаштай.

Сол болар жазылғаны пешенеме,
Ризамын бүгініме,

кешеме де...

Бабам да солай болған, — дей саламын,
Біреулер:

— Жолың ауыр, — десе, — неге?

Балам да,
Немерем де,
Шөберем де...

Айтарым:

— Айдағанға көне көрме!
Қуарсаң, шындық үшін қуара бер,
Бастауың — шындық болсын көгерерде,
Сонда бәрін бағалар,
Көрер Ел де!

* * *

Жанымда жай оғы бар атылмаған,
Оғым барда батырмын,
Батылданам.
Шырқымды бұзамын деп шындап келсең,
Жай түсірем,
Орнатам ақыр заман.

Тереңнің тереңдігін бойлап көрер,
Кезің бұл алды-артынды ойлап келер.
Жанымның зарядтарын соқтықтырсаң,
Төбеңде нажағайым ойнап берер.

Ойнап берер,
Сонан соң нең қалады,
Күлге айналсаң,
Кім сені емге алады?
Тазалыққа жаралған — жарықтығым,
Түтініңкең бүркеме ен даланы.

Ен даланың мен де бір бөлшегімін,
Бөлшегімін және де өлшемімін.
Сүйегінді таба алмай қор боларсың
Жай оғына дөп келіп өлсең, інім.

Жанымда жай оғы бар атылмаған,
Оққа басын тікпейді ақылды адам.
Сен мені сырт жағымнан айналып өт,
Болам десең өзің де,

Атың да аман.

Ал, шырқымды шынымен бұзар болсаң,
Жай түсірем төбеңнен шатырлаған,
Оның аты — білесің, ақыр заман!

ҰЛЫМА

Дос таба біл,
Достықты түсіне біл,
Ең ауыр сын — ұға алған кісіге бұл.
Қырық құбылып баз біреу өзгергенмен,
Өзгертпейді табиғи түсін өмір.

Табиғатта ағың — ақ,
Қараң — қара...
Әсерленбе әрнеге,
Алаңдама.
Бойда жоқты әкең де бере алмайды —
Өз тағдырың қатысты саған ғана.

Өмір заңы —
Бар асыл жойылмайды,
Кергімей жүр —
Қара жер ойылмайды.
Ешкім жоққа жақсынды шығармайды,
Досың түгіл,
Қасың да мойындайды.

Бәрі өзіңнен жақсың да,
Жаманың да...
Ешкім тірек болмайды жаман ұлға.

Менен туған ұл болсаң,
Бар тілерім
Қадыр білмес жандарға таба қылма!

ҚАРЫЗ

Жығылған де кезім бар,
Сүрінген де;
Білдіргем жоқ сонда да сырымды елге.
Адал жандар нұр құйды көңіліме,
Арамдардан азды-көп түңілгенде.

Жақсы ағалар жанына ап сол күндері:
«Солған жоқсын,
Сен қайта толдың» деді.
Сенімменен қараған жылы көздер
Кеудемдегі жалынды сөндірмеді.

Жайнап сол сәт сезімнің гүлі демде,
Шешек атты,
Түсіндім мұны мен де.
Ағалардан алған сол қарызымды
Қайтарсам деп келемін інілерге.

БІРГЕСІЗ

Алатаудың басы — қар,
Гүл — етегі,
Ай өтеді зымырап,
Жыл өтеді.
Өзіңіздей ұстаздар шәкірттерін
Қияндарға қырандай түлетеді.

Шығарып сап жатсақ та демалысқа,
Ойламаймыз —

Деп Сізді бек амыста.

Қамқор боп,
Ақылшы боп жүру үшін
Керек Сіздей қашан да кемел ұста.

Сіз ұстазсыз қашан да,
Әрі ұстасыз,
Ұяңыздан кетпейсіз алысқа Сіз.
Әруақытта біз шыққан биіктесіз,
Ортаңызбен ортақсыз табысқа Сіз.

Шалқыта бір салатын әніңізбен,
Әніңізбен,
Сыпайы сәніңізбен,
Жақсылыққа жадырап жанын үзген,
Айналайын, Ағатай, әрқашан да
Бірге бола бересіз әлі бізбен —
Мына отырған жәудір көз бәрімізбен.

ТОЛАҒАЙ

Жорғаң — аста,
Жүйрігің — жетегінде,
Қашсаң кетіп,
Қусаң шын жетерің де.
Тіршіліктің ешкімге опасы жоқ,
Сендей ақын келмесе екі елуге.

Жорғаң — аста,
Жүйрігің — жетегінде,
Қашсаң кетіп,
Қусаң шын жетерің де.
Ұлағатпен келесің ұғындырып,
Өнердегі жарыстың не екенін де.

Жорғаң — аста,
Жүйрігің — жетегінде,

Қашсаң кетіп,
Қусаң шын жетерің де.
Анаң сені туғандай Толағай ғып
Мәртебесін өлеңнің көтеруге.

Тұздығын да,
Өлеңнің шекерін де
Татып жүрсің,
Білесің не екенін де.
Өлең үшін,
Өлеңдегі өнер үшін
Міндеттісің келуге екі елуге.

ЖЫЛАП АЛ, ЖАНЫМ

Жылап ал, жаным,
Мауқың бір әбден басылсын,
Көкірек шерін көк нөсер жуып өткендей,
Жайнасын жаның құлпырып қайта көктемдей!
Жылағаныңа несіне кінә қояйын —
Күлгенінді де жүрген жоқпын ба көп қармай.

Жылап ал, жаным,
Мауқың бір әбден басылсын,
Жуылып кетсін нала мен мұңнан түк қалмай.
Болмаса сені қоярдай мәңгі құтқармай.
Шайылған шаңы шар айнадай боп тұрған соң
Сырынды енді болдым-ау, сәулем, ұққандай.

Жылап ал, жаным,
Мауқың бір әбден басылсын
Жылау да керек фәни жалғанда пендеге
Жұмыр жер, сірә, қайғы-қасыретке кенде ме?
Бәрімізге ортақ тағдырдың нала-жаласы,
Бір мұң бар шығар сенде де,
Қалқам, менде де.

Жылап ал, жаным,
Жылағың келсе, жылап ал,
Жәйді таңнан толассыз жауған мына қар.
Көзіңнің жасын көл-көсір
Қыпаның бірақ көрмесін.
Қаша кезде мауқынды басып ал дағы,
Қыян соң барып бір жолата тына қал.

ӨЗГЕРДІҢ БЕ

Сөйлескің де келмеді-ау,
Өзгердің бе?
Бізге дәрі, өтеді сөздер кімге.
Жалғыз сен бе, жаным-ау, жабырқаған,
Намысы бар,
Ары бар өзге елдің де!

Үнін қандай зәрілі еді зекігендей,
Нәзік көңіл көбесі сетінердей.
Қай айтсаң да жәйінді білер ем ғой,
Ереуілдеп ел жұртқа екіленбей.

Жайдарым-ай,
Жайдарман жайдарым-ай,
Қара жерде қары жоқ тайғаным-ай.
«Көңілі де көркем ғой» деп жүруші ем,
Көңілімнің бұздың-ау қаймағын-ай.

Несін айтам,
Мұнымды кімге шағам,
Жалығар ем, көңіл де гүлдесе әман.
Өзімнен де болды ма,
Кім біледі,
Жайып салып жанымды күнде саған.
У ішеді, әрине, білмесе адам.

Тартынайын,
Қой, енді тартынайын,
Күнде тұрмас төбемде шалқып айым.
Түсінбесең, сен мені түсінбессің,
Ал, түсінсең, бағамды түсірмессің,
Болғай да тек бәрінің арты қайыр.

Сөйлескің де келмеді-ау,
Сөйлескің де,
Бірақ одан жан отым сөнбес мүлде.
Ашынарсың,
Қайтадан басыларсың,
Байшешектей гүл жарып ашыларсың,
Одан, одан мен бейбақ өлмеспін де,
Мұнымды да шаға алман өңге ешкімге,
Жазбасын тек тәңірім көрмес күнге.

МӘРИЯМ

Лирикалық поэма

Талдықорған облысы Қербұлақ ауданындағы «Арқарлы» совхозының аға шопаны, СССР Мемлекеттік сыйлығының лауреаты Мәриям Аязбаеваның өмірінен бір үзік сыр.

Б А С Т А У

Жерұйығым — Жетісуым, армысың,
Алдым — жазық,
Артта — Алатау, қарлы шың.
Тұғырыңа қондырғайсың қырандай,
Ұшырайын саған қарай ән құсын.

Қондырып ал,
Ұшырайын түлетіп,
Бізғар тыіп,
Мандайынан күн өтіп
Қалмасын тек,
Мәпелеңдер құсымды —
Аялаңдар ақ ұлпаға түнетіп!

Жеті өзенің — жеті бұрым таралған,
Жер жәннаты — Жетісу боп жаралған.
Саған қарай сал Біржан да асыққан
Естісем деп бір ауыз сөз Сарадан.

Сал көңілін сұлулықпен баураған
Қол бұлғайды бұйрат-бұйрат тау маған.
Жұлдыздарың төбемдегі жайнаған
Құралайдың көздерінен аумаған.

Тарих беті парақталған секілді,
Өткенімді санаққа алған секілді.

Рентгениң сәулесіндей кеудемнің
Қазынасын қарап қалған секілді.

Жетісудай көкөрай жер көп пе екен,
Соған қарап көңілімді көктетем.
Бір ғажайып нұр ұялап кеудеме
Жаңа туған жас сәбидей боп кетем.

Жәннәт өлке —
Үміт те арман секілді,
Кей көңілді күдік шалған секілді.
Шоқан бабам қимағаннан осында
Мәңгі-бақи тұрып қалған секілді.

Бұл өлкеге кімдер ғашық болмаған,
Ойы-қыры,
Тауы-тасы... толған ән.
Жетісуды жырлау үшін жаралған
Ілиястың інісі боп толғанам.

Асан бабам армандаған Жерұйық,
Сән-көркімен жанды арбаған Жерұйық,
Бетегесі, бел-белесі бебеу ән,
Бебеу әнді тыңдайды әр кез ел ұйып.

Тебіренткен асқар таудың шыңдарын
Сол әуенді елтіп мен де тыңдадым.
Тыңдадым да қайран қалдым, ғажайып
Көріп сұлу қыздары мен ұлдарын,
Тоғысқандай осы аймаққа кіл дарын!

Теңіз болып тебіренем, шайқалам
Мынау өлке —
Шетсіз-шексіз байтақ ән!
Нұрмолданы, Әбілханды туған жер —
Жомарт өңір...
Қайсы бірін айта алам?!

Жемісті өлке —

**Тауды қойып, құм белде
Қайран қалдым шешек атқан гүлдерге.
Адамдары сыр бүкпейтін ақ жарқын,
Жан сарайы көрінердей күлгенде.**

**Аз күн жүріп талайымен таныстым,
Таныстым да,**

**Құс көңілмен тағы ұштым.
«Шекарасы жоқ екен — деп түйдім мен,—
Жақсыларға жақын менен алыстың».**

**Көңілдерде тұнып жатқан сырға мың..
Шомдым еркін,
Жүректерін тыңдадым.
Қырға шыққан қызғалдақтай құрбымды
Таптым дағы, тебірене жырладым.**

Б І Р І Н Ш І Т О Л Г А Н Ы С

**Астана таңы арайлап атты, арайлап..
Пердесін түріп,
Бөленді нұрға бар аймақ.
«Россиядағы» оныншы қабат биіктен
Мәриям тұрды аймаққа түгел қарайлап.**

**Келгені мұнда кеше еді,
Аймалап жүзін сал самал жәймен еседі.
Көкте де — жұлдыз,
Жерде де — жұлдыз жымындап,
Қуанышына қуаныш қосқан кеш еді.**

**Көктемі жетіп,
Оралған қайта құстардай,
Сарқылар емес,
Бойында бұла күш бардай.**

Көсемнің өзі аялап алақанымен
Есімін айтып,
Құттықтап қолын қысқандай.

Талайға дейін дөңбекши берді көз ілмей,
Бақытты жан жоқ жаһанда мына өзіндей.
Айтылған әрбір қошамет сөзді жүрегі
Қабылдап жатты көсемнің айтқан сөзіндей!

Дүниеге түгел көз салды мына биіктен,
Өткен күн —
Жанда басылмас мәңгі күйік пе ең?
Көре алмай қалған әкесін бір сәт еске алды:
— Жан көке, сен де өмірді мендей сүйіп пе ең?

Жоқтадым талай,
«Ұмытқан-ау» деп ойлама,
Сені іздеп қанша қамалдым орман ойға да.
Ән менен күйі шалқыған шалқар кештерде
Ән салып тұрып жыладым іштей тойда да...

Ән салып тұрдым,
Бірақ та іштей жыладым,
Кеудемде жатты екпіні қатты бір ағын.
«Жан көкем маған ұқсайтын ба еді шынымен?
Айтшы» деп, тағы анамнан талай сұрадым.

Ауылдағыдай ояндым бірге таңменен,
Өзіңе жақын келдім бе бүгін әлде мен?
Москва үшін жалын боп жанып кетіп ең,
Сезгендей міне,
Сезгендей соны жан-денем.

Қаршадай күннен қозы да бақтым,
қой бақтым,

Тұңғыш теңіз —

Түбіне жетер бойлап кім?
Кешегі жетім —
Қазақтың қара қызының
Есімі көпке тарар деп қашан ойлаппын?!

Ауылда — аға,
Ауданда — аға Айтақын,
Соғыстың не бір сұрапыл сырын айтатын.
Тірліктен талай түңіліп барған жетімдер
Аунаған қарға түлкідей түлеп қайтатын.

Менің де талай таусылып барған күндерім
Есімде әлі,
    Ұмытса оны кімде кім,
Өзін де мүлдем ұмыту керек,
                                    Жақсылық —
Жаныңа нұр боп құйылар қуат,
                                    Білгенім!

Өмірде мына жақсы жандарды көп көрдім,
Тарқады содан көкірегіме шөккен мұң.
Сен үшін, көке, есейдім ерте, сөкпегін:
«Тәптіштеп несін айтты деп, қызым өткеннің».

Тірлік қой,
Тірлік естеліктерден тұрады,
Жетілмей қалды көңілдің майса құрағы.
Таралып өстік еркелер кезде еркіндеп
Тас тағдыр бізді тезіне салып сынады.

Сынады бізді —
Деді ме мүлдем сынады,
Жетпейді бұған төзімі, қайрат-шыдамы.
Жетісу деген құнарлы жер ғой қашаннан
Шыбық қадасаң, шынар боп өсіп шығады.

Біздер де өстік, жан көке, сондай шынар боп,
Төбемде қазір түнерген бұлт пен мұнар жоқ.
Қайысқан кезде өзіңдей болып сүйеген
Жандарсыз мұнша азап-тозаққа шыдар ма ек?

Болды, рас, талай алдымда асу өр менің,
Сен үшін, көке, өлмедім,

Әр кез өрледім.

Кемпір мен шалдың көңіліне қарап жүрерде
Сүйе алмай кеткен қызыңды қайтып көрмедің.

Жұлдызым биік,
Мөп-мөлдір таза көгім де,
Бәрі де сендік —
Азым да, көке, көбім де.
Ойлаған кезде сен болып дәйім ойлаймын,
Ұмтылып, еркін шығамын елдің төріне.

Биіктен қарап шолдым да жақын, алысты...
Көрігі болып қыздырдым бәйге-жарысты.
Алдыма келген жандарға сен боп жөн сілтеп,
Сен болып шештім қиналған сәтте әр істі.

Москва төрі, съезге келген кезімнен,
Өзінді ойлап, аламын ақыл өзіңнен.
Жан көке, сенің арманыңды алға жетелеп
Жүргеннен бе екен,
Қанатты жандай сезінем.

Қошаметпенен шығарып салды ауылда
Ана да,
Дос та,
Аға да,
Жар да,
Бауыр да!..

Сезгісіз солдат!

Көңілімде өзің секілді —
Мендім шоқ гүл, өскен бір туған тауыңда.

Аржарлы тауы —

Тауыңда табан ізің бар,
Сы жерде сенің көктемің, жазың, күзің бар...
Сы жерде сені сарғайып күткен жарың бар,
Сы жерде сенің жалғасың —
Ұлың қызың бар.

Сы жоқсың, көке,
Балмаса бәрі, бәрі бар,
Ерлікке дәйім ел басын иіп, табынар.
Тәуба де қайта,

Ордаңның Туын жықпадық,
Тұрағың бармыз өзінді жоқтап сағынар!

Көкдауыл соғып,
Құлады дейді бәйтерек,
Тамыры кетсе,
Көктетпес ешкім қайта елеп.
Өзіңді көрген ағалар аман келмесе,
Біз өзің жайлы не біліп, нені айтар ек?

Билесің, көке, Жетісу жері киелі,
Киелі жер ғой —
Балқытар жүйе-жүйені.
Әкелдім арнай бәрінің ыстық сәлемін,
Сен жатқан жерді мен болып бүгін сүйеді.

Кеудемде қазір жанартау атқан жарылыс,
Сезім ғой, сезім!
Кезім бұл бәрі танығыш!
Мәскеуге келіп қайтадан толқын атқандай
Сыбыр тартқан сағыныш!

Сағынып жүрміз жолыңды күтіп, қарайлап,
Әкесін перзент жанына жақын балайды-ақ.
Әкелдім гүлін,
Әкелдім әнін аулыңның,
Мен болып басын иеді саған бар аймақ.

...Алаулап атты,
Арайлап атты таң бүгін,
Ақтарды Мәриям,
Көңілдің сырлы сандығын.
Арқарлы әні, Жетісу лебі жеткендей,
Радио таңда бұлбұлдың ғажап салды үнін.

Б І Р І Н Ш І Ш Е Г І Н І С

Есінде алғаш қой жайып,
Қырға шыққаны.

Қолында — таяқ,
Қасында серік — Құтпаны.
Жел соғып тұрды теріскей беттен ызғырық —
Қалың нөпірдің ойпаңға қарай ыққаны.

Шәй-шәйлап қойып,
Соңынан еріп келеді,
«Тоқырат» деді ме,
Қызайбай мана не деді?
«Ит-құс бар» дейтін,
«Сақтансаң ғана сақтайды» —
Осынау сөзге көңілі қатты сенеді.

Мәриям жалғыз,
Тербетіп тылсым даланы,
Тебірентіп тауды,
Гүл тұнған сай мен сағаны,
Ұмытып бәрін,
Ұмытып тіпті өзін де
Еркіндей жүріп ерке бір әнге салады.

Эктей ойнап ерке эн жанды тербеген,
Сытаныш сезім кеудеге сыймай кермеген.
«Эне кім едің,
Эти сен кімсің?» — дегендей
Эрады ойнап,
Эрады ойнап желменен.

— Шэй-шэй, қойым, шэй, қойым,
Қайрығы қардай май қойым.
Бер төлдеп егізден,
Бен күсқа жегізбен...

Беттен қойлар өзіне қарай дүр етті,
Не болды, тәңірім!
Эне бой неге дір етті?
Лауысы шықпай Құтпанды айтақтауға да
Қышынып қалды —
Теп жүрген Мәриям жүректі.

Өжірдің заңы —
Өткен күн қайтып оралмас,
Тисе егер тасқа майрылмайтуғын жоқ алмас.
Бастамай жатып бүлдірсе бәрін қолынан,
Бірі де өзі ойлаған сәттей бола алмас,
Қайтадан күйі оңалмас.

Осы ма мұның қойшы боп келіп ұтқаны,
Батады жанға өкініш уын жұтқаны.
Ит деген — ит-ау,
Көмекке неге келмейді,
Гайып боп мүлдем кеткендей сенген Құтпаны.

Не болар еді сәл шыдай тұрса,
Кім білсін?..
Тамсанып жүрген,
Ән салып жүрген бүлдіршін.

— Батырым, қалай?
Қой жаю жанға тимей ме?—
Деп шыққан сайдан Қызайбай даусы күлдірсін...

— Жүгірмек,— деді,
Қуалап берді Қызайды,
Қызайбай да — қу,
Жеткізе беріп ұзайды.
Сүрініп кетті ол дағы,
Домалатып жатыр бір-бірін,
Ол кез — күз айы.

— Жастық-ай!— дейді,
Бұл күнде әже, ата ғой,
Кей-кейде жанға «қартайдық» деген батады ой.
Көңілде ойнап сөнбейтін алау жатқанда,
Олай деп ойлау қата ғой!

Е К І Н Ш І Т О Л Ғ А Н Ы С

— Ауылда басшы Ғымеден менен Оңалбай,
Аз-ақ қой!— дейді,— өңірде жігіт олардай.
Шыдайды күйіп шілденің ыстық күніне,
Ақпанда елмен суыққа төзіп тоңардай.

Қашан да біздер танимыз елді өрімен,
Нәр берер жерге ісімен, маңдай терімен.
Мен сыйлық алдым,
Ал олар болса қуанып...
Балаша мәз боп,
Тойлап та жатыр менімен.

Бастықтың талай жүрміз ғой көріп сыңайын,
Демеймін бірін мақтайын яки сынайын.
Оңалбай менен Ғымедден жөні бір басқа,
Бір басқа,

Солай бола берсін де ылайым.

Мәриям отыр ақтарып сырын жасырмай,
 Қырық жасы оның көрінді маған ғасырдай.
 Кешегі мұңлық,
 Кесір боп қалған Мүгілсін
 Әрісі — шалқар,
 Тірліктен қайтіп түңілсін.
 Тік ұстап бойын, немерелерімен келеді,
 Тас тағдыр иіп,
 Тсынып жатыр гүлін шын!

Дала да қазір қуаныш болып жырлайды,
 Қырлайды —
 Осы Мүгілсін Ана тыңдайды.
 Бүгіні қандай,
 Ертеңі — тағы таң нұры,
 Өткені ғана — жазылмас жара, мұң-қайғы.

«Іздемейін-ақ бермеген баста бағыңды,
 Қалмадың жаста жарымды,
 Қалмас барымды...
 Сүк көзден енді сақтасаң болды, құдай-ау,
 Белкілдеп өскен осынау құлындарымды».

Сөзпеңдер, сірә, Мүгілсін ана діндар деп,
 Бұқартқан еді жүйкесін жетім жылдар жеп.
 Кешегі соғыс кесепат болып келмесе,
 Тез жасын көріп,
 Жәділнің шерін тыңдар ма ек?!

Шер-шемен жүрек,
 Штатын әлі мұң-зар көп,
 Білген жанға түсетін мұнша сын бар деп.
 Қалмай қалған сондағы көп-көп құрбысы
 Кезе әр кез елестейді асқақ шыңдар боп.

Жары сондай кіршіксіз таза бір шын-ды, *
Төбесі бірақ қар емес, майса гүл сынды.
Түсіне кірді,
Жақындап талай қол созды,
Оянса елес,
Бір емес, сағы мың сынды.

Қуаныш еді,
Құдай-ау неге шектеді,
Қол создым мен де,
Таяп-ақ барып жетпедім.
Сағыныш уын кеудеме күнде құйғанша
Ұйқыға неге біржола шомып кетпедім.

Демендер ана тәубасын мүлдем ұмытты,
Жоғалтар қалай жандағы шырақ-үмітті.
Мариям, Досан ол кезде балғын шыбық-ты,
Шынар боп өсті —
Өтінде желдің шынықты.

Шынықты шыннан —
Бұл күнде олар қос шынар,
Тартылып қалған тірлікке қайта қосты нәр.
Мейірман көңіл,
Өртеңге шыққан өркендер,
Зерделі және жанына балап досты ұғар.

Арым деп ұқты,
Барым деп ұқты тірлікті,
Қуаныш, күлкі тербетер болды түндікті.
Ұл менен қызы алақанға сап аялап
Көтерді биік кешегі жесір мұңлықты.

Көтерді биік —
Кеше ғой мұны кім күтті,
Өткерді бастан қиындықтарды, сұмдықты.

Ана ғой, әр кез, бәріне шыдар Ана ғой,
Егер бар болса сондай бір мықты.

Егер бар болса сондай бір мықты,
Айтқан да ықпай айтатын тура шындықты;
— Ана ғой,
— Ана ғой ғажайып,
Ізіне жайқалып өсем гүл бітті.

— Гүл —
Гүл бітті басқан ізіне,
Дарыса көңіл,
Көңілі, жазы, күзі не?
Өсті мейірлі жандар ішінде,
Аппақ нұр кірді жарқын жүзіне.

Алмай ісі,
Алмай тосып күткені,
Азып қалған көңілі құрғыр күткі еді.
Асты жолдар қайталап барып бір-бірін,
Асты асты өмір —
Астың дәмі бітпеді.

Ана енді, бұл күнде бәрі, бәрі бар,
Ана сондай таусыла бермес балы нәр.
«Арық жыл қатар жүт болмас», — дейтін бабалар
Ана — шындық,
Анау сөздің жаны бар.

Байлық па?
Бір, бұл күнде байлық жетеді,
Бастауы әне —
Балдың оң жақ етегі.
Бөксен — үйде,
Батымен де тілдесіп,
Бастаған сәтте Мәскеуге шығып кетеді.

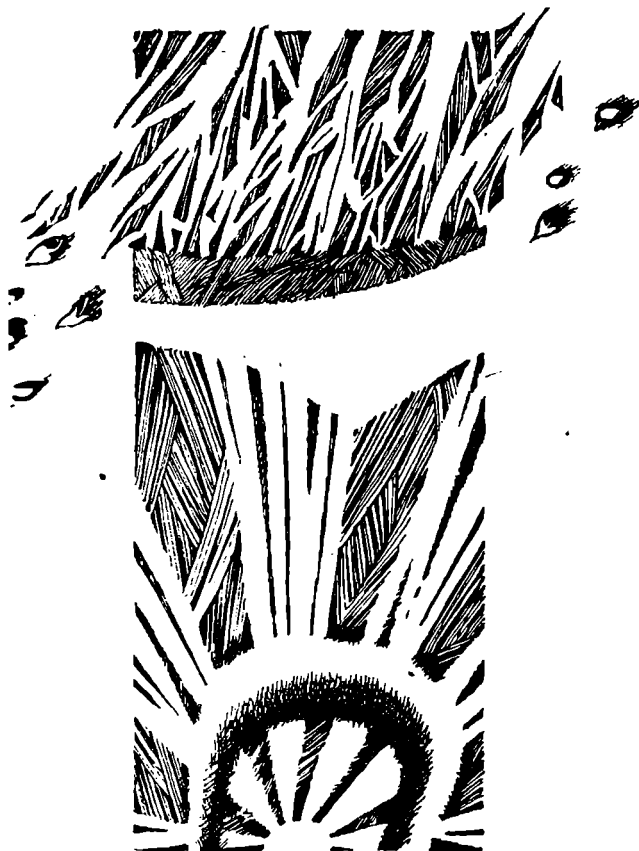
Бұл күнде қойшы —
Мықтысы болды мықтының,
Оңнан — Айы,
Солынан күліп шықты Күн.
Кешкілік бәрі отырып үйде көреді
Қиял жетпеген әлемнің түкпір-түкпірін.

Көрдім де бәрін, шалқыды көңілім — қызықтым,
Не деген жандар көзінен өтер жүзіктің!
Жанымды тербеп,
Әнімді тербеп пәк жандар,
Айдында шалқар ақ сезімменен жүзілпін.

Арқарлы — артта,
Алдымда талай қиян бар,
Тербейді келіп,
Тербейді арман-қиялдар.
Ауылға барып,
Көңілім байып келемін,
Жәйімді ұғып,
Жан болса егер күй аңдар.

Сарыөзек те артта,
Арқарлы да артта,
Мен жолда...
Келемін заулап құс болып ұшып кең жонда.
Еркесі Елдің,
Мақтаны Елдің — Мәриям,
Жүре бер солай —
Айтатын әнім сен бол да!

ЕКІНШІ БӨЛІМ

БАР МЕНІҢ ӨР ДАУЫСЫМ

«Айықпайтын жан екен түсі мұңнан», —
Деме, жаным, жасымда-ақ үсік ұрған.
Әкем кеткен келмеске,

Ағам кеткен
Бір алапат басталып кісі қырған.

Тумаса да қара күн өз басыма,
Көңіл жеткен бағымның озбасына.
Анамның, жастай қалған жеңгелердің
Көз жіберіп өскенмін көз жасына.

Содан болар,
Көп ойнап, көп күлмеймін,
Бұлт ішіне байланған шоқ күндеймін.
Қиып түсер жауымды ақ беренмін,
Қынабында қайралған өткірдеймін.

Еркелігім елеусіз шетте қалып,
Балалықтан біржола кеткен алып.
Елдің жауы — ежелгі менің жауым,
Жүрегімді шыңдағам кекке малып.

Тарихтың парақтаған сан ғасырын
Бар менің өр дауысым,

талмас үнім.

Күн туса ел басына —

Найжағайдай

Жау төбесінде ойнайтын алмасыммын!

БӘРІ ҚЫЗЫҚ ТІРЛІКТЕ

Бәрі қызық тірлікте тірі адамға,
Дені сау,
Бауыры бүтін, дін аманда.
Дүние төңкеріліп сала берер
Бір күні омақасып құлағанда.

Бәрі қызық тірлікте тірі адамға,
Сайран-сауық «кел-кел» деп тұрады алда.
Бірінің көк тиындық құны қалмас
Абайсыз омақасып құлағанда.

Бәрі қызық тірлікте тірі адамға,
Тіпті кейде мұңайып, жылаған да.
Тән емес,
Жан ауырса қандай қиын —
Оңалмай омақасып құлағанда.

Қызық деген — қызық қой,
Тойған ба адам,
Теңіздей тереңіне бойлар ма әман.
Беймағына күн кешіп,
Мәз боламыз,
Шаттықтан да,
Мұңнан да,
Ойдан да аман!..

Бірдей ұғып өмірдің ақ, қарасын,
Тірліктен баз кешуге шақ қаласың.
Білу керек бір туған бауырың да
Кешке дейін мадақтап, мақтамасын.
«Елге жағар ер жігіт қылығынан» —
Қылығыңмен табасың жаттан жақын,
Дәл солай жақыннан да жат табасың!

Келдің ғой бәрін, бәрін көрейін деп,
Лауласын жанда жалын,

Көмейінде от.

Өмірдің өз ұлы боп келген басың,
Кетпесін кетерінде өгей ұл боп!

ТҰРАҚТАҒАМ

Күлкің қайда,
Жаным-ау, күлкің қайда,
Ойынға бастап тұрар құлқың қайда?
Арамыздан қанша жыл ағып өткен,
Жүрек шіркін сонда да бір тынбайды, ә?!

Таң нұры боп кіруші ең арайлана,
Қараушы едің назданып шар айнаға,
Өң мен түстей құс-уақыт ұшып кеткен,
Бәрі жылдам өзгерген қалай ғана?

Күй төккендей домбыра шанағынан,
Нұр құйылып тұратын жанарыңнан.
Еске түссе,
Сол кезге қарғыс айтам
Досқа күлкі,
Душпанға таба қылған.

Саған қайдам, жетті ме, жетпеді ме —
Әлі жүрмін жырақтау,

Шеткеріде.

Өзімді өзім аяусыз жерлеп келем
Бір ашудың құлы боп кеткеніме.

Тарқамаған жанымның жастық әні
Сені ойласам еріксіз мас қылады.
Табыстырып,

Бірақта қауыштырмай
Тұрған мына тағдырдың қастығы әлі,
Жақындамай бала дос жатсынады.

Жатсына бер, жатсынсан,
Амалым не,

Көктем өткен,
Толмайды дала гүлге.
Көріскенде дос болып көріссек қой,
Бәрі бір оралмаспыз бала күнге!

Күндер кетті ұнатқан,
Ұнатпаған...
Уақыт кімді кімдерге сынатпаған,
Бұрынғыша қарай бер, шырақ, маған.
Жел басылып,
Кеудемде дауыл тынып,
Мен де бұл күн жәй тауып, тұрақтағам!

* * *

Кезім көп лапылдаған, жалындаған,
Сезім — дауыл тербетіп жанымды аман,
Тулатқанда теңіздің толқынындай
Қандай жақсы жүргенің жанымда аман,
Сен болған соң алаңсыз дамылдағам.

Отқа күйіп,
Суға да батып көргем,
Бейбағыңмын уды да татып көрген.
Сенің жөнің бөлектеу —

Маңдайыма

Үш жұлдыз ғып —

Үш бірдей Бақыт берген.

Тау суындай бұрқанып, тасып төтен,
Ақтарылып арнамнан асып кетем.

Ондай кезде көзсізбін көбелектей,
Біреулердің сүйелін басып кетем.

Жүртем жоқ оны, әрине, мақтан қылып,
Десе біреу:

— Бұл қандай жатқан бүлік?!

Сабырменен сабама түсіресің,
Алапат апаттардан сақтандырып.

Шоқ боп ысып,
Жалын боп жанамын ғой,
Ақын — сәби,
Аңғалдау баламын ғой.
Дауылға да,
Жауынға барамын ғой,
Сезім билеп; ақылдың алдын орап,
Көп жәйды кештеу ұғып қаламын ғой!

Біздің туған, білесің, аңғал халық —
Ой-теңізден шыға алмай, сан қарманып,
Жүретұғын кезінде майып болар,
Шығармаса жанашыр жандар барып,
Біздің туған қашаннан аңғал халық.

Өзіңсің сол ет жақын, жанашыр да,
Жанашырлық белгісі —

Жаны ашуда!

Ондай кезде жақының, алашың да —
Жиенің де, бөлең де, нағашың да...
Жарамайды сенімен таласуға.

Ондай кезде әкесің, анасың да,
Қарындассың, бауырсың, ағасың да...
Күмәнім бар адамның сенен жақын
Болуына Көк пен Жер арасында!

ЖАНЫП ӨТЕМ

Жанып көрдім,
Жану керек жанында отың болса,
Жанбай қалай
Өзгеден ерекіз бе?
Көктем, жазда мәуелеп тұратұғын
Қандай күйге түседі терек күзде.

Жану керек жаныңда отың болса,
Бағып, сынап жанарлар отыр қанша.
Жанбай қалсаң,
Мінекей сол қасірет,
Өртеніп кетсең бірден,
Өкінбе онша.

Жан-жағыңа жауаңдап қарағаннан
Жан қалмайды,
Маздамай қалады арман.
Жаныңды ешкім емдемес жараланған,
Хауіптісі — өмірде шала жанған.

Өкініш жоқ, барыңды үйіп-төксең,
Маздап тұрып біржола күйіп кетсең.
Ұшатұғын қыранға тұғыр болып,
Жарадың Ел мерейін биіктетсең.

Елім деген жігіттің жаны бөтен,
Жанамын,
Шамам келсе, жанып өтем.
Қажет болса, Данқодай жүрегімді
Жұлып алып, түнекті жарық етем!

ҚҰЙЫП ТҮР НӨСЕР

Кеше де, бүгін құйып түр нөсер бір тынбай,
Көңілім де мына аспанның қара бұлтындай.
Құлазып қалған ой-санам қазір тым-тырыс,
Үдере көшкен ауылдың ескі жұртындай.

Адамның әде осындай кезі бола ма,
Көңілім бей-жай,
Құйып түр нөсер, өліара.

Қуантам деп те,
Суалтам деп те болма әуре,
Асылы, бүгін жаныма жақын жолама!

Тұтасып жатқан мұз құрсау мына өн бойым,
Дей көрме бірақ түсінбес жөнді тонмойын.
Зауқым жоқ әзір,

Ақ гүлге бөлеп қояр ем
Болмаса сонау адамдар жүрер жол бойын.

Өзгені қойып,
Өзімедағы кейде әлім
Жетпейді —

Соның себебі және беймәлім.

Абайсыз біреу біреуден жапа шеккенде
Ара түспесем,

Жегідей іштен жейді арым.

Ал бүгін сондай сезімнен мүлдем адамын,
Таусылғандай-ақ төзімім, күшім, амалым.
Шарқ ұрып көкке шағала — шабыт ұшпайды,
Кеткендей кері ілгері басқан қадамым.

Құйып түр нөсер,
Құйып түр әлі бір тынбай,
Көңілім қазір көшкен ауылдың жұртындай.

БӘРІН ҚАЗІР ТҮСІНДІМ

Даладағы қызғалдақтар — даладағы тулардай,
Күміс шығы жанға түскен кір-кірбенді жуғандай.
Шалқып тұрған шағым мынау,

Мақтанды дей көрмендер,
Қызығы мол дүниеге бүгін ғана туғандай.

Тына қалды дауылды күн,

Тына қалды желді күн —

Жеке-дара менікісің,

Менікісің сен бүгін.

Тар қапаста ұстап келіп өмір бойы өзімді,

Бүгін ғана сезгендеймін кең дүниенің кеңдігін!

Жарым мысқал жалғаны жоқ,

Жалғаны жоқ сен, күнім!

Құлдырап та кете алмаппын,

Үшпаппын да аспандап,

Жүре бергем секілденіп бұйдаланған жас тайлақ,

Қазір менің кеудемдегі қызуыма қойсаңдар,

Сел-сел болып ағар еді тарам-тарам тас қайнап.

Шалқар дария,

Шаңқан дала,

Қарқара тау,

Қара орман,

Құба жонның бал құрағы сал самалмен таранған,

Бұлбұлдары таңғы әуені тәтті әнімен тербеткен...

Тек сен үшін,

Тек мен үшін жаралған.

Айлы аспан,

Жарық жұлдыз,

Төбемізде тымық түн,

Маспын бүгін,

Жасын бүгін, кешіре көр, қылықтым.
Өмір бойы көркеуде боп көп нәрсені ұқпаппын,
Қия басып жүрт көрердей қияға да шықпаппын,
Ұқтым енді,
Ғашық болу — бақыт екен,
Шын ұқтым.

Көзімді ашып,
Көңілімнің шәй пердесін түсірдің,
Мұңлы әуенің жүрегімді баурап алды, құс үндім.
Тас керең боп келген екем,
тас бекітіп кеудемді,
Түсікбеп ем ештеңені,
Бәрін қазір түсіндім,
Бәрін қазір түсіндім!

БҮЛА ЖАЙЫҚ

Сылаң қағып ағады бұла Жайық,
Сурет салған жаныма бұ ғажайып!
Сол Жайықтың бойынан сені көрдім,
Жүрген шақта көңілдің жыры азайып.

Жайық, Жайық ағады мың бұралып,
Толқып алға жылжиды бұрғыланып.
Сенің күміс күлкіңді сыңғыр-сыңғыр
Әкетіп бара жатыр сыр ғып алып.

Ерке толқын тербеліп ырғалады,
Бір толқынмен ілесіп мұң барады,
Бір толқынмен ілесіп сыр барады,
Бір толқында құрбының наз күлкісі,
Сылдыраған шолпысы, сырғалары.

Бір толқында ойнақы әзіл де бар,
Мені тербей қойған жоқ әзірге олар.

Тербей қалса, қалқам-ау, кім біліпті,
Түйіп қойдым жаныма бір күдікті —
Мына жүрек мерт болар, жазым болар.

Бұла Жайық толқыны толы арна еді,
Елендетіп барады солар мені.
Көп толқынға ілескен ойнақы әзіл,
Сенің маған айтқаның болар ма еді?!

Толқынменен толқын боп ырғаламын,
Қазір күйім басқаша, біл, қарағым!
Болуға әзір қашан да сен деп құрбан —
Ұйқыдағы жанымды тербеп тұрған
Болса ғой сенің шолпы, сырғаларың.

Жанып жүрсем от болып, күйіп жүрсем,
Барар жері беймәлім,

Күйім — бір сен,
Жақсы менен жаманды тез ұмытып,
Қалмасын деп сарқылып көзі бітіп,
Жыр-қайнар боп жаныма құйылдың сен.

Мың құбылып ағады бұла Жайық,
Ғаламатты көрдің бе бұ ғажайып?!
Сыр қайнар боп жаныма құйылдың сен,
Жыр қайнар боп жаныма құйылдың сен,
Жүрген шақта көңілдің жыры азайып!

ШУАҚ ЕДІ...

Шуақ еді көңлім кеше ғана,
Жалған айтса баласын кеше ме ана?
Өмір деген мың түйін,

Мың түйінді
Екі адамның біреуі шеше ала ма?

Шуақ еді көңілім көше ғана,
Күзгі дауыл самал боп есе ала ма?
Жан құрбының қабағы қабарып тұр,
Сен үшін жаным құрбан десе мана.

Шуақ еді көңілім кеше ғана,
Жара салса жаныңа есер аға,
Кімге барып шабылып, шағынарсың —
Адам өзі өз қолын кесе ала ма?

Шуақ еді көңілім жадыраған,
Бүгін көрсе, кей досым танымаған.
Кешегі күн келеді көз алдыма,
Өткенменен өлшей ме бәрін адам.

«Әңкүр-мүңкүр» ортаға ап қысты бір күн,
Шуақ еді,
Жаныма түсті кірбін.
Қамсыз-мұңсыз жүргенге байқамаппын
Қанатында заулаған құс-ғұмырдың.

* * *

Ғажап қой мына таң нұры
Дүниені сәнмен бояған.
Өзіңді ойлап әр күні,
Сол таңмен бірге оянам.

Сезбейсің бірақ бірін де,
Балбырап балғын бал денең,
Беріліп нәзік дірілге
Тербеліп әсем таңменен,

Жатасың аппақ мамықта,
Бәлкім бір тәтті түс көріп.
Мендегі асау шабытқа
Тұрғандай бұла күш беріп.

Өзіме өзім көрінем ең бақытты,
Ең сорлы жан секілді бұл ғаламда.

Кім жетіпті арманның ұшпағына,
Кейде тіпті қанатты құсқа мына
қызығамын.

Тірлігі бейқам түгел
Аңдамайтын досын да, дұшпанын да.

* * *

Екеуіміз де құс көңілді серіміз,
Жалғаны жоқ жарым мысқал,
Сеніңіз!

Жан аяспас достар едік,
бірақ та
Бөлісе алмай қиналды-ау сені біз.

Ақиқатым айтқан шыннан ақ жанып,
Жанымызда бір қылау жоқ, жап-жарық.
Жаутандадық жауап іздеп өзіңе,
Бір бүтінді әкете алмай қақ жарып.

Болсаң-дағы қанша қымбат, сыйлы адам,
Бір арнаға екі өзен сыймаған.
Бір біріне жанын қиған достық та,
Бір біріне махаббатын қимаған.

БҮГІН МЕН ДЕ МАҚТАНДЫМ

(Балам Лениндік степендиат болғанда)

Білмеймін, өзіме-өзім үйлесем бе,
Мақтанды, мақтануды сүймесем де,
Арнама бүгін міне сыймай кетіп,
Шалқыдым,
Күнде мұндай күй кешем бе.

Қайтемін көп тобырдың таласын мен,
Өмірге бересім көп,

Аласым кем

Әкемін ең алдымен әкем сынды

Өлең емес,

Өмір деп бала сүйген.

Бағымды сан бәйгеге қосқаным бар,

Қосқаным бар,

Елендеп тосқаным бар.

Дегізбесе болғаны өмір маған:

— Тірлік кешіп жүрсің,— деп,— босқа, мұндар!

Балам да сан бәйгеде бағын сынап

Көрсінші,

Қинап бақсын жанын шын-ақ.

Шаршау менен шалдығу екі басқа,

Сөнбесін кеудесінде жалын-шырақ.

Тұлпардай тер алдырып сәресіден,

Бөтен ой, бөтен қиял бәрі есінен

Кетсін жырақ, жанына салмақ салмай,

Озып өтсін бәйгенің мәресінен.

Деп едім,

Туды білем аппақ айым,

Озып келді,

Мен де бір мақтанайым.

Тірлікте одан асқан бақыт кәне,

Әке боп көтерілсе бақ — талайым.

Білмеймін өзіме өзім үйлесем бе,

Деуші едім:

— Мақтануды сүйме сен де!

Бүгін міне мақтандым,

Кешір, балам,

Күнде мұндай ғаламат күй кешем бе!

Бір күн өтті,
 Бір күнге ғұмырым да қысқарды,,
 Қиялыммен ұшырып арман — аққу құстарды,
 Шет-шегі жоқ ойлардың ұшпағына жете алмай,
 Мен отырмын,
 Қанша асу асар алда күш қалды?

Бір күн өтті,
 Бір күнге егде тартып қалдым ба,
 Мен білмейтін қаншама құпия сыр бар мұнда.
 Кешегіден өскенім,
 Өшкенім де белгісіз,
 Шешілмеген сан жұмбақ түр тағы да алдымда.

Шет-шегі жоқ телегей теңіз сынды ертеңім,
 Көңілімнің көп күйін өзім ғана шертемін.
 Сол теңізге бет алып тәуекел ғып шыққанда
 Мерт етпесе болғаны үміт атты желкенім.

Мәре-сәре күндерім жүрген жандай қайындап
 кетіпті өтіп,
 Мен де оған мән бермеппін байымдап.
 Түн ұйқымды төрт бөліп енді ойлайтын болыппын,
 Орта жолда қайығым қалмаса деп қайырлап.

Көк жүзінде тізіліп, жұбын жазбай ұшқанды
 қызық көріп қараушы ем,
 Күзде қайтқан құстарды.

Енді бүгін ойладым —
 Жазым өтіп бара ма,
 Бұлттай ауыр ойлардың жеткізбейді-ау ұшпағы.

УАҚЫТТЫҢ ӨЛШЕМІ — САҒЫНЫШ

Сен кеткелі бүгін міне бір апта,
Жолың тосып шықтым талай қыратқа.
Мың сан адам өтіп жатыр жосылып,
Арасында өзің жоқсың бірақта.

Бір-ақ апта,
Айтуға оңай секілді,
Барған жолдан қайту да оңай секілді.
Ал, мен үшін күндер жылға бергісіз —
Ойла-ойлар қамалайды не түрлі.

Күн өтеді,
Ай өтеді...

Себебін

Ойлап ешкім болмайды әуре, сенемін.
Тіршілікте басқаменен ісі жоқ, -
Әркім іздеп табады өз керегін.

Аш бөрідей қамалайды неге мұң,
Соны мен де іздеуменен келемін.
Уақыт рас табиғаттың бөлшегі,
Ал, мен тапқан оның басты өлшемі —
Сағынышта дер едім!

ШЫДАРМЫН, ШЫДАП КЕЛГЕМ

Бар шығар биігім де, еңісім де,
Жұрт айтар жақсылығым, кем ісім де...
Әйтеуір көзге түрткі кесел болып,
«Әй, кәпір!» атанғам жоқ ел ішінде.

Күп көріп қай сөзімді мақұлдасып,
Жүреді үлкен-кіші ақылдасып.

КҮН ЖАУЫП ТҮР

Күн жауып түр —

Аспанды қара бұлт
Торлап алған,
Алыстап барады үміт.
Әлдеқандай күй мені мазалайды,
Ет жүректі тырнайды нала — бүлік.

Күн жауып түр —

Көңлім құлазыған
Дала сынды күз түсіп, гүлі азыған.
Өз қағынан жеріген құландайын
Безіп кеткен қалпым бар,
О, ғаламат,
Күндегі қаракеттің біразынан.

Күн жауып түр —

Жаныма бұлт үйріліп,
Сумен ағып кеткендей қиқым — үміт.
Орға апарып жықпаса жарар еді —
Дос-дұшпанға көріне күлкі қылып.

Күн жауып түр —

Қара бұлт, қара нөсер
Көңілімді қамалап бара ма шер?
Мүмкін, менің жанымның нала-мұңын
Тасқынымен тазалап ала көшер —
Қаптағайлап ағады далада сел.

Күн жауып түр —

Артында бұлты қалым,
Көлегейлеп көңілдің күлкі-нәрін,
Өре салып өрісін аштырмайды,
Жетер ме екен үзуге, шіркін, әлімі

Күн жауып тұр —

Менімен мұндас білем,
Көктемде де Күн күліп тұрмас кілем.
Қайда апарып қоямын бір жүректі,
Қай бәйгеге тігемін бір басты мен?!

* * *

Бір басым жететін бар шаттығым, бар мұңым —
Қайшылықтан тұрады әр сағатым, әр күнім.
Жұдырықтай жүрекке соның бәрін сыйғызып,
Елшідейін күн кешем келістіріп барлығым.

Жосықсыз бір кезім бар —

Басымнан сөз асырмай,
Жүрегімде бұрқаған алақұйын басылмай,
Арнасына сыймаған өзен де бір — мен де бір,
Қиып түсем кімді де жайдың оғы — жасындай.

Күндер бойы соғады ақ бораным ашылмай,
Пенде түгіл, алланың алдында да бас ұрмай.
Дос боп келген адамға дос құшағымды айқарам,
Жан сырымды жалтақсыз жайып салам жасырмай.

Достарым бар ел сынды,

Дұшпаным да жетеді,
Бірі тау ғып көтерсе,
Бірі жер ғып кетеді,
Таразының тіліндей бар-жоғымды анықтап,
Өмір бойы арбасып күн кешуде екеуі.

Шүкіршілік оған да,

Қызу күрес әр күнім,
Басқаны емес,
Өзімнің жүрегімнің жарлығын
Орындауға тырысам.

Дос, дұшпанның барлығы —
Жер бетінде есен-сау менің дағы барлығым!

Ерте ме кеш әркім-ақ соңғы күнін күтеді,
Сонда дағы тіршілік неткен ғажап құт еді.
Мен кетсем де, достарым қалады, оны білемін,
Дұшпандарым сол күні өз-өзінен бітеді.

САҒЫНДЫМ

Ол кезде мен де шырын ем,
Бір күнім қызық бірінен,
«Жаныммен сүйген сұлуға,
Сыйласам таудың гүлінен»
Деген бір ғажап қиялмен
Қияға беттеп шығып ем.

Мұндайды бұрын кім білген,
Алақаныңда ойнап күн күлген,
Бір гүлі нәзік бір гүлден,
«Сүйіктім қайран қалсын» деп,
Гүлдесте жинап жүрдім мен,
Нұр десте жинап жүрдім мен.

Жалған дей алар кім мұны?
Мен білген сырдың шындығы —
Осы тұс — жердің кіндігі
Нақ осы тұста барынша
Тоғысқан сынды Күн нұры.

Толқытып көңіл кестесін,
Жібектей самал ескесін.
Жинадым гүлдің дестесін,
Сыйладым нұрдың дестесін.
Қаншама жылдар өтсе де,
Сол бір шақ, әлі естесін.

Таусылмас арман —

Алдыңнан мың сан жол шығар,
Сол жолда сенің сәрігің бекем — болсын Ар!
Адамды дәйім Өмірге ғашық қылатын
Көгершін көңіл —
Пірің де сенің сол шығар.

* * *

Қойғандай құрастырып шөмшектерден,
Тұрамын ұсақ-түйек бөлшектерден.
Жақсыны, жаманды да тал бойыма
Табиғат таразылап өлшеп берген.

Алдымнан армандардың нұры ашылған —
айта алман жаралғам деп кіл асылдан.
Жетіп-жетпей жататын кездерім бар,
Көбейіп сылдыр сөзім расымнан.

Кес-кестеп кесел дерті — пендешілік,
Оралып аяғыма кейде шылық,
Андамай қалам айдай ашық күнде
Ақ жолдан кеткенімді демде шығып.

Жігітті сынға салып көрсек деген
Адамдық —
арамдықты қоңсы етпеген.
Мен дағы ар алдында есеп беріп,
Бойдағы ақ, қарамды өлшеп көрем.

Күндерім келешекке асықтырса,
Жақсыға, жақсылыққа ғашық қылса,
Жеткендей төбем көкке мәз боламын,
Кендігім кемдігімді басып тұрса!

ЖЫР ДА — ГҮЛ

Сағынып кеп ем,
Сағынған сол бір қалпымда
Ұрынып қарға, дауылды күзгі салқынға,
Жаутаңдап тағы кетем-ау, жаным, қия алмай,
Жәудіреп сен де қаласың қимай артымда.

Сен мұнда күйіп,
Мен онда от боп жанармын,
Қарармын жолға тауысып нұрын жанардың.
Сағыныш деген сарғайтып сана-сезімді,
Күндерді емес, минуттарды да санармын.

Асығып келіп,
Барамын қайтып асығып —
Шалқыған көңіл қалады-ау қайта басылып.
Жанымды тегіс жеткізіп айта алам ба,
Өзгені қойып, өзімнен жүрген жасырып.

Қас қағым сәттей қысқа еді неткен бұл қызық,
Талпынған жүрек бір суып сәтте, бір қызып.
Өзі гүл жанға қызығы болмас гүлдің де —
Жанымнан, жаным, берейін бір шоқ жырды үзіп!

Жауқазын сынды,
Түсінген жанға жыр да гүл,
Өспейді бақта, өспейді тауда, қырда бұл.
Сен үшін ғана кеудемде жүргем аялап,
Сағынған шақта сырымды содан тында кіл!

* * *

Мінезім де, ісім де көзге қанық,
Жетпегендей осында өзге халық,
Мені несін қасыңа шақырасың —
Алабөтен қайтесің сөзге қалып.

Айту — парыз!
Құтылдың парызыңнан,
Жолдастықтың, достықтың қарызынан.
Ер болып көріну де ел көзіне
Әйел тұрмақ, еркекке тәлімі заң.

Өкпем де жоқ,
Өкпе айтар кімің ем мен,
Мендейлердің алдына мыңы келген.
Қайдан жетсін құдіретің көтеруге
Бәр-бәрінің көңілін күңіренген.

Жетпейді,
Сен де адамсың расында,
Хақың бар алда тағы қыр асуға.
Мен үшін беделіңе дақ түсірме,
Құлашың жетпес жерге құлаш ұрма!

* * *

Өмір деген бәз қалпында тұрмайды →
Алмасады бір қуаныш, бір қайғы.
Күндеріңді, гүлдеріңді ұрлайды,
Шапқан аттай, атқан оқтай зырлайды,
Өмір деген бәз қалпында тұрмайды.

Алдында не?
Ертең күннен не керек,
Көкірегіңе нұр құя ма себелеп,
Мұң мен нала жете ме әлде жебелеп,
Бәрібір де асығасың керемет —
Алғы күннен күтерің не,
Не керек?!
Не керек?!

Сүйдің бүгін жан-тәніңмен беріліп,
Бірақ одан ұқтың неі, не біліп?

Бір өкініш жатса жанды кеміріп,
Алғы күнге жетелейді сері — үміт,
Айтшы содан ұқтың нені, не біліп?

Шыннан сынап көрсем деген кезі ме,
Көп жайларды білмесем де сезіне,
Гүл-ғұмырдан қойған жоқпын безіне,
Өмір мені талай салды тезіне,
Өмір мені талай салды тезіне.

Бәріне де, бәріне де шыдағам,
Қалай ғана мәуелемей сына алам.
Аман өтіп таудан, тастан, жырадан...
Сыр алдырмай сұқ көздерге сынаған,
Келем әзір сау-сәлаMAT, дін аман.

Ағаттық жоқ дей алмаймын ісімде,
Жетіп жатыр,

Бірақ бәрі ішімде.

Ұқсамайын мінсіз соққан мүсінге,
Күн-күн сайып азаяды күшім де,
Соның бірін білдірмеуге серт еткем —
Дос-дұшпанға күлкі болмас үшін де!

* * *

Қап-қара жер бір күнде аппақ болды,
Теректерге ұлпа қар қаптап қонды.
Алматыны ғажайып түске бөлеп,
Ақ күміспен табиғат аптап болды.

Кеше қандай,
Қарашы қандай бүгін?
Сұлулыққа есінен танбайды кімі!
Бәрімізден кеш жатып, ерте оянған
Ғаламатқа қайран қап, нанбайды ұлым.

Нанбайды ұлым,
Қарайды қайран қалып
Ақ киізін қыс — ана жайғанға алып.
Қуанып жүр,
Көзінде күлкі ойнайды,
Алабұртқан бал жүзі жайраң қағып.

Бала көңілін қай әке жығар бүгін —
Елден бұрын далаға шығарды ұлым.
Ақ ұлпаға сонда да іс сала алмай,
Тұрдым жеңіп ақ түске құмарлығым.

Ақ түс — менің қашан да киелімдей,
Кімді сүйем ақ түсті сүйерімдей.
О, табиғат айырымды-шапағатты
Ақ түске деген ұлы махаббатты
Кеудеме әкеп армансыз құй ерінбей!

АҚ НҰРҒА БӨЛЕП...

Айтарға тіл жоқ —
Кермарал керім, ақ маңдай
Өзіңмен келер қуаныш қандай,
Бақ қандай!
Арайлы жүзің көрінген сәтте күлімдеп,
Боламын нұрлы таң күліп келе жатқандай.

Шүү асау едім басылмай келген аптығым,
Өзіңді көріп жуасып қалдым нақ бүгін.
Қандай бір жанның қонарсың құс боп қолына,
Шырқатып бағын,
Молайтып кімнің шаттығын?

Сен тұрсаң,
Дәйім шығардай күліп бақ күнім,

Төбірентіп жанды,
Толқытып бара жатты үнің.
Кеудесін кімнің ақ нұрға мәңгі шомдырып,
Жайқалып тұрар екенсің қайда, ақ гүлім!

Гүл болып қана,
Күн болып қана көрінген,
Жыр болып жаңа,
Нұр болып және төгілген,
Басқа бақ-дәулет тілемес едім өмірден,
Көмескі тартып қалмасаң болды көңілден,
Аумасаң болды мәңгілік менің көгімнен!

Көңіл де қапа көрінбей қалса күн егер,
Қуаныш қана жаныма майса гүл егер.
Өзің бар кезде аспаным да ашық, аяулым,
Бақ гүлім болып,
Шаттығым болып жүре бер!

ТҮС КӨРІП...

Түс көріп тұрдым,
Тағы да бүгін түс көріп,
Сезімнен сол бір құтылу қазір күш болып
Тұрғаны-ай, дүние —
Өзіңе қарай ақ бұлттың
Ара-арасымен келемін самғап күс болып,
Сезімнен сол бір құтылу әбден күш болып.

Шағылып күнге жарқ-жүрқ еткендей қанатым,
Қағамын жылдам, таусылып төзім-тағатым.
Үмітті дәйім көңілге қуат еттім де,
Ұмыттым бәрін кезде де қанат талатын,
Таусылып төзім — тағатым.

Аңсадық, жаным,

Айту да қиын мұндайды,
Жүректі жүрек үнсіз тұрып-ақ тыңдайды.
Созады қолын біріне бірі сезімдер,
Сағыныш келіп құяды жанға мұң-қайғы,
Айту да қиын,
Айтпау да қиын мұндайды.

Алатауымның таласып ала таңымен,
Түс көріп тұрдым,
Түс көріп тұрдым тағы мен.
Жаныңды ұғып ақынның аппақ жанымен,
Кезікпей келген бақытым-ау деп танып ем,
Кезігу деген оң мен түстей-ақ сәт пе еді —
— Хош! — деудің қиын болып тұрғаны-ай бәрiнен.

Өнбойда діріл,
Бір суып, тағы бір ысып,
Байлаулы тілдер жанардан ғана ұғысып,
Үн қатпай —
Және тындатпай оны ешкімге,
Кетер ме скенбіз жарасып, жарқын күлісіп?

ҚАНДАЙ ҒАНА ҚҮДІРЕТ

Қандай ғана құдірет сезім деген,
Өзге түгіл, өзіне сезілмеген.
Көңіліме күй болып қайта оралдың,
Тіршіліктен баз кешкен кезімде мен.

Бұл күйімді басқалар байқамасын,
Ақыл-сөзім —

Көрдің бе тайталасын!
Отқа түсер көзсізбін көбелектей —
Он сегізге келгендей қайта жасым.

Балалығы — бал күйі арылмаған,
Балғын сезім сыйлады бәрін маған.
Он сегізім өрімдей қайта оралды,
Қайта оралды жастығым жалындаған.

Менің күйім —

Оны ешкім түсінбейді,
Үлкен түгіл, көзіне кіші ілмейді.
Махаббаттың жалауын бір тіккен жан
Қайтып оны өлсе де түсірмейді.

Түсірмейді —

Көреді ар туындай,
Жан теңгермей, қарашы, шалқуымды-ай!
Махаббат па?

Махаббат табиғаттың
Таңдап қана сыйлайтын тартуындай.

Керек емес байлығың үйіп-төксең,
Мерейімді жетеді-ау биіктетсең.
Жанған отым бойымда қайта сөнбей,
Он сегіз боп, ризамын, күйіп кетсем,
Он сегіз боп, ризамын, күйіп кетсем!

ҚАРА МЕНІҢ КӨЗІММЕН

Күнде сенен хат күттім,

Елендедім...

Жан күйімді түсінсең егер менің,
Хат қана емес, жеткізер саулығыңды
Күс боп ұшып өзің де келер ме едің.

Дауыл соқса,

Теңіз де шайқалады,

Жаным қалай өзіңсіз жәй табады.

Тәнінді емес,
Жаныңды жаңдыратын
Мынау өртке, құдай-ау, кім шыдайды?

Қара жердің бір күнде қар болғаны-ай,
Кең дүниенің қушып, тар болғаны-ай.
Ұзақ таңды атырып ой қуумен
Бұл пенденің жаутаңдап, зар болғаны-ай.

Қар көрмедім Қақпаның күртігіндей,
Таң көрмедім дәл осы бір түнімдей.
Ел ұйқыда,
Мен ояу елегізіп...
Шықтым таңға дөңбекшіп, кірпік ілмей.

Болып қалдым өзіңе ғаріп ғашық,
Кетер ме адам көрмесе салқындасып.
Қол жетпеске талпынған күйім мынау,
Өлеңменен отырмын мауқым басып.

«Бұл несі!» деп шынымен сөгермісің,
Бықсық шалып,
Түтіндеп сөнер ме ішім?
Не десең де еркінде —

Саған қарай

Сағынышпен ұшырдым өлең құсын.

Қор қылсаң да,
Қолыңда зор қылсаң да...
Адастырып әйтеуір көмдің шаңға.
Алыстағы арманның шырағысың —
Жетсем-ау деп келемің сол бір шамға

Өне бойым алау өрт,
лаулараны-ай,
Сәл де болса бір жаңбыр жаумағаны-ай.

Шақыра ма қияға қыран жетпес,
Өзің болып қол бұлғап таудағы арай.

ТҮСІНСЕҢ БОЛДЫ, АППАҒЫМ

Біреуге жақтым,
Біреуге мүлде жақпадым,
Дос түгіл, тіптен тілеген жоқпын жатқа мұң.
Талайдың көрдім айнала беріп сатқанын,
Мен бірақ бірін сатпадым.
Басқа жұрт білсін,
Білмесін, маған бәрібір —
Тек өзін біліп,
Түсінсең болды, аппағым.

Түсінсең болды,
Басқаны тіптен тілемен,
Жайсаң жандарға жақсылық қана тілегем.
Қолымнаң келсе,
Шуақ боп келем кімге де,
Жолына майса гүл егем.

Алдаған емен,
Алдаспын да пендені,
Алдау мен арбау қолымнан менің келмеді,
Онсыз да пәле кем бе еді?
Қабағын шытып,
Қапа боң қалса біреулер —
Сыздады жүрек,
Жаныма маза бермеді.
Түсінер біреу,
Түсінес бәлкім —
Бәрібір,
Түсінсең болды сен мені.

Мақтасам ерді,
Тассын деп нұры мақтадым,
Қалдырып көңлің,
Біреуді бетке қақпадым.
«Қиянат қылма тірлікте тірі пендеге»—
Дейтұғын әкем,

Жадымда мәңгі сақтадым.

Жақсылық жасап досымның дұшпандарына,
Кей-кейде содан жақпадым,
Түсінер оны,
Түсінбес, бәлкім, біреулер,
Сен өзің ұғып,
Түсінсең болды, аппағым!

ТАҒДЫРЫМА РИЗАМЫН

Бәрін білем,
Бәріме түсінем де..
Ештеңені ұқпайын кісі мен бе?
Сенсіз қалған кездерде пәс отырам
Енжар қалып, еңсемді түсірем де.

Өзің болып ататын таң нұрым да,
Кеудем шөлін басатын жаңбырым да,
Бәрі тоқтап қалатын тәрізденіп,
Жалбарынам тәңіріме, тағдырыма...

Жаның сенің жарқың ба,
Жарадар ма —
Айта алмайсың ашылып бар адамға.
Түсінбейсің бәрібір жайшылықта,
Түсінесің тек мен боп қарағанда.

Махаббатты «бар» дейді,
«жоқ» дейді де,

Нұрсыз, сусыз бәйшешек көктейді ме?
Өз басынан кешпеген түсінбейді,
Ал, мендей күй кешкен жан сөкпейді де.

Бәлкім сұлу емессің,
қарапайым,
Қай сырмды басқаға таратайын.
Бір-ақ мысқал өзгеріп кетер болсаң,
Жоғалардай бәрі де жазатайым.

Осы қалпың,
Дәл осы күйіңменен
Шыр көбелек көңілімді үйіргең ең.
Артық емес,
Кем де емес, келістіріп
Табиғаттың сыйлаған сыйын көрем.

Осы жаста сан қырды кезіппін мен,
Жақсыны да,
Жаманды сезіп, білгем.
Алмағайып арманда кетер ме едім,
Өтпесін деп жылдарым бекер менің
Тардырыма ризамын — өзіңменен
Көз ілмеген кезімде кезіктірген.

БҮЛҒАЙДЫ ҚОЛЫН

Сағындым сонау жылдарды,
Сағындым жыра, жылғамды...
Сол жерде қалған балалық
Кел дей ме,
Қолын бұлғайды.

Бұлғайды қолын қайтадан,
Үнсізбін,
Не деп айта алам,

Барар ем,
Өткен жылдарды
Қалайша кейін қайтарам.

Аймалап жасыл жараны
Құлдырап бұлақ ағады.
Көрмесем дағы түр-түсің,
Тындашы барып күлкісін,
Секілді қайтқан жыл құсым
Жастығым кетіп барады.

Сағындым, иә, сағындым,
Көрдің бе мына сары ұлдың
Басқандай менің орнымды
Нұрымен ойнап шағылдың,
Жүргенің еркін еркелеп,
Кеттім-ау сірә ертерек,
Дер едім:

— Мені ерте кет,
Бәрі бір оған не шара,
Жеткізер ме енді сағым күн —
Елесі балғын шағымның.

КҮТУ

Мен күтемін,
Сен де мені күтесің,
Шыдамның да шығардық-ау —
Түте-түте-түтесің..
Күтудің де шегі болу керек қой,
Беу, қай күні бітесің?!

Ақырын күт,
Ақырын күт,
Ақырын!..

Деумен-дағы шығардық көк тақырын.
Күтудің де шегі болу керек қой,
Күтемін деп бітпесе екен пақырың.

Бітпесе екен,
Кетпесе екен үзіліп,
Күту қандай ауыр еді сызылып,
Тұрып алды көкірегімде тізіліп,
Екеу ара майдандасып жатқандай
Жүз күдік пен жүз үміт.

Күдік,
Үміт!..
Алма-кезек жығысып,
Қысқа күнде жүз суынды,
Жүз ысып.
Тұлпар-уақыт тоқтамайды тағат қып,
Төбемізден көктем ұшып,
Күз ұшып...

Кетіп жатыр,
Жетіп жатыр мұратқа,
Қияндарға — үні жетпес құлаққа.
Күткен сайын барады асып жыраққа,
Бел-белеске, адыр-адыр қыратқа,
Күту деген айналмаса жарады-ау,
Қолға тұрмас сусылдаған сынапқа.

ЕРКЕ ЕЛІГІМ

Япырай, сенейін бе, сенбейін бе —
Мен алғарақ кетіппін,
Сен кейінде...

Кім біледі, назаң ба,
Жазаң ба әлде —
Келейін бе айналып, келмейін бе?

Кешіп келем көкмайса шалғынды мен,
Балбыраған балқұрақ — балғын кілем.
Ілестірмей кетуші ең ерке еліктей,
Еркелігің ұстап сол қалдың білем.

Қалдың білем ұстап сол еркелігің,
Сенсіз менің жанымды шертеді мұң.
Жақсылыққа жориын қылығыңды,
Адастырып кетпе тек, ерке елігім.

Жақсылыққа жориын ылайымда,
Ақым жоқ,
Хақым да жоқ мұңаюға.
Сенсіз қалсам көңілім күңгірт тартып,
Бірге батып кетердей Күн, Айым да!

Болмасам да Мәжнүні ертегінің,
Мен де таудың тағы өскен тентегімін.
Құздан құлап қапыда мерт болармын —
Көз жаздырып кетпе сен, ерке елігім!

* * *

Мен сонда нешеде едім,
Білесің бе?
Немене, бұл несі деп күлесің бе?
Тірліктің әрбір күні,
Әр сағаты
Бола бермес адамның кіл есінде,
Сонда-дағы өзіңмен алғаш рет,
Бал көңіл балалықтың жалғасы деп
Кезіккенім қалтқысыз жүр есімде.

Сен он үште ең,
Мен бір жас үлкен едім,
Сыр бүгіп, ойымды ішке іркер едім.

Сол күні өзің келдің «кітап іздеп»,
Жәй кезде тағы еліктей үркек едің.

Отырып бірге оқыдық «Құралайды»,
Сезімді алай-дүлей құм орайды.

— Махаббат, ол не? — дедің,

Қайдан білем?

«Ағадан» ондай сұрақ сұрамайды.

Махаббат — «Сүю» дедің,

Қайталап мен де айттым:

— Сүю! — дедім,

Белгісіз сүйінгенім,

Күйінгенім,

Сонда да алғаш рет өз өзіме

Белгісіз болып қалды күйім менің.

Япырай, отырдың ба сынақ алып,

Мен саған көрсеттім бе шын ағалық.

Махаббатты басқаға бағыштадың,

Білмегендей өзімнен сұрап алып.

АҚ ТҮСІҢ-АУ

Беу, менің бақ- құсым-ау,

Керек кейде бәйгеде бақты сынау.

Кішкентайдан ақ түске құмар едім,

Менің есімді алған сол ақ түсің-ау!

Аппақ түсің —

Ақ қардай жаңа жауған,

Көрінеді арғы бет, жағалаудан.

Жүзіп өтсем дариядан қайтер екем,

Құс-көңіл тұрар емес саған ауған.

Көкірегім мұң мен шер толып тұрған,

Кетсем бе екем жолыңа болып құрбан?

Дарияның екі беті секілдіміз,
Бізді қалай құдайым жолықтырған?!

Жүзіп көрем,
Бар екен қанша күшім,
Күтіп көрем тағдырдың таңсәрісін.
Дарияның екі бетін алыс қылып,
Аласапыран сезіммен алыстырып,
Жаратқан ба бізді әлде аңсау үшін.

Беу, менің бақ құсым-ау,
Әрі жақын,
Әрі алыс жат құсым-ау,
Бәрібір де керек бір бақты сынау.
Кішкентайдан ақ түске құмар едім,
Іңкәр қылған мені сол ақ түсің-ау,
Ғашық болып көрмеген қайдан білсін,
Бал шырындай тәттісің, тәттісің-ау,

ЖҮДЕДІҢ ҒОЙ

Жаным-ау, гүл едің ғой,
Мен сені қаршадайдан білемін ғой.
Алаңсыз Айға қолын созып жүрген
Аңқылдақ көп құрбымның бірі едің ғой!

Бір үйдің жел тигізбес еркесі едің
Түсінбедім,
Қалайша ерте есейдің?
Ертерек шешек атқан қызғалдақтай
Ерте гүлдеп,
Нақ солай ерте семдің.

Білмедім,
Біле алмадым не сыр барын,

Кетті ме шал байлығы есінді алып?
Басқалардай құрбысын сүйетұғын
Ғашық болсаң,
Ұқпадым, кешір, жаным.

Ойға келді,
Тура айттым, таяйын ба? ..
Басқа арнаға көңілімді саяйын ба?
Қиналарсың,
Сен өзіңді аямасаң —
Мен сені аяйын ба?!

Жауқазын гүл едің-ғой,
Аңқылдаған құрбының бірі едің ғой.
Өзіңменен тел өскен құрдасыңды
Сүйетіңсің!
Мен оны білемін ғой.
Жасырасың —
Ішінде бітеу жара
Айтпасаң да түсінем —
Жүдедің ғой!

МАХАББАТ — ГҮЛ ЕМЕС

Бұл қалай,
Танымай тұрмысың?
Қадалып қарайсың несіне...
Бір кезде жан сөзін тыңдамай
Кеткенің түспей ме есіңе?
Онда сені адамның
Үңілмей ішіне —
Көз салдың жігіттің өңіне, түсіне.

Аузыңда есімің,
Бөлмеде бір өзі сенделіп

Өткізді ол неше күн, неше түн?
Бекітіп терезе-есігін,
Жел қуған қаңбақтай көшетін
Сені енді ол, сұлу қыз,
Сүймесе несі мін?!

Біледі ол көріктің опадай оңғышын,
Сен құсап қумайды «оңдысын».
Үк, құрбым!
Махаббат — гүл емес,
Күз түсе қуарып өлетін.
Ал, жүрек — құл емес
Қорлауға көнетін.

БҰРЫМ

Бұрымың қайда?
Жаным-ау, қайда бұрымың?
Бұрым ғой сенің ұлтыңа біткен бір ұғым.
Бұрымың кесіп, осынша неге құрыдың,
Мода ма саған құнтитып салған құрығын...
Бұрымың қайда, бұрымың?

Бұрымың әсем жібектей еді созғанда-ақ,
Еркінді билеп алатұғын-ды көзді арбап.
Бұрыммен бірге кеткендей ұшып сәнің де,
Басыңнан бейне озған бақ.

Сұлулық сырын ұға да білген қазағым
Мойымай келіп тартса да тағдыр азабын,
Бұрымын кесіп алғанда ғана күрт түскен,
Бәрінен ауыр түрі деп осы жазаның.

Бұрымың қайда?
Жаным-ау, қайда бұрымың?

Оңғаны кәне бұрымсыз қыздың сұрының?
Бекер-ақ болған, бекер-ақ болған кескенің,
Бұрым ғой сенің ұлтыңа біткен бір ұғым.

КІНА АРТПА, ШЫРАҚ, МАҒАН

Айтпай-ақ қой назыңды, шырақ, маған
Жастық дейтін жағадан жырақтағам.
Бәйтеректі қайтесің —

Көктем сайын
Бұтақ жайып, көгеріп гүл атпаған.

Өртеніп те, жанып та көрген ем мен,
Қиял жетпес қияға өрлеген де ем.
От сезімді сабырлы ақыл жеңді,
Салқын тартып барамын шөлдегенмен.

Бәрі қалған,
Бүгінде бәрі қалған,
Айта ма адам бұл сөзді жарығаннан.
Көз алдымда тынымсыз тербеледі,
Алтын зерен секілді сағым-арман.

Сағым-арман тербелер көз алдымда,
Ғайып болар,
Бір кезде озар бұл да.
Айға шауып мерт болған арыстандай
Қол жетпеске қолымды созармын ба?

Қайдам, қайдам?..
Ол күндер келсін қайдан,
Махаббат па?
Махаббат — дерсің майдан.
Бұра тартып,
Кететін бұзып-жарып
Қалып қалған жандармыз теріс ыңғайдан.

Түсін өзің,
Кіна артпа, шырақ, маған
Өр едім от сезімді жылатпаған,
Кезіктің-ау кезіме тұрақтаған.
Енді айналып жақындау мүмкін емес
Жағалауға бір кезде жырақтаған,
Түсін өзің,
Кіна артпа, шырақ, маған!

* * *

Жырды сүйген,
Нұрды сүйген жаныңнан,
Жаралдың ба алаулаған жалыннан.
Отты айналған көбелектей айналып,
Кешір, қалқа, кете алмасам жаныңнан.

Хауіпсінбей құлама құз, жарды да,
Қайта айналып келе берем алдына.
Бәрін, бәрін ұмыттырып дүниенің,
Ерке сезім еркімді ұрлап алды ма?

Күлер біреу,
Бәлкім бірі түсіңер,
Түлемесе, ұшыра ма құсын ер.
Саяткермін-лашынымды аққуға
Құлдилатып көкжиектен түсірер.
Түсінсе, оны түсінер —
Мен секілді сүйген,
Күйген кісілер!

Саған ғана кішіремін,
Кішірсем...

Түсінбесе күллі ғалам,
Түсін сен!

Айна көлдің айдынында таранып,
Жарқылыңмен жанды арбаған құсым сен!

Махаббатты көзсіз десе, сенбеп ем,
Баурап алдың жүрегімді сен немен?
Бағыттанан, бағдарынан айрылып,
Ағып келе жатқандаймын селменен.

Ұғар болсаң махаббаттың борышын,
Құтқарып қал,
Сөз бір сәтке қол ұшын.
Білем, білем,
Айналамыз — толы сын,
Құлың болып өтем, қалқа сол үшін,
Сол үшін!

* * *

Өзімді өзім ұға алмай,
Беймаза бір күй кештім бе?
Шетіне ойдың шыға алмай,
Айта алмай және ешкімге.

Тербейді бір күй жанымды,
Сені де ол бәлкім тербейді.
Кеудемде жанған жалынды
Ешкімге қиғым келмейді.

Ешкімге қиғым келмейді,
Сөзіме менің күй сенбе.
Жаныма маза бермейді,
Бақұлмын жанып, күйсем де!

Қыста да, жазда маздаған —
Махаббат оты мәңгілік.
Азабын тартқан аз ба адам,
Отына жанын жандырып.

Секілді бәрі аз әлі,
Еркіңмен барып азапқа,

Аласың қалап жазаны
Бергісіз басқа ләззатқа.

Жай-күйім осы, жан құрбым,
Еркінде, сенбе, сен мейлі.
«Бар сыйын» осы тағдырдың
Басқаға қиғым келмейді.

* * *

Тәтті ұйқының құшағында,
Түн көрпесін жамылып
Жатырсың сен,
Құса-мұңға
Мен отырмын малынып.

Сәл ғана бір езу тартып,
Күлкі үйріліп жүзіңе,
Көңіл балқып,
Сезім шалқып...
Қарайтындай үзіле,

Көрінесің, қайдам, жаным —
Қиял шығар тәтті бір.
Өзіңменен сайран жазым,
Өзіңменен шат ғұмыр.

Тіршіліктің несі қызық,
Өтер болсақ суысып.
Бар ғұмырды кесіп, үзіп
Бал ерініңнен у ішіп,

Кетем мәңгі оралмасқа,
Жүректерге мұң артып.
Бар ма амалым одан басқа
Шарқ ұрардай құмартып.

Бір жағым — су,
Бір жағым — от,
Қыл көпірі тамұқтың.
Өн бойымды кіл жалын өрт
Кеулеп алды,
Жаңа ұқтым!

Кетермісің тез ұмытып,
Сенсіз ғұмыр жоқ маған.
Тас бұлақтай көзі бітіп
Орта жолда тоқтаған.

Тіршілікте нелер сын көп,
Күш-қуатым жете ме?
Желеушім боп, жебеушім боп
Өзің алға жетеле!

БЕКЕР ЕКЕН

Әдейі шыдап көрдім —
Бірер күндей қасыңнан жырақ кетіп,
Өзіңмен кезікпеуге шын-ақ бекіп.
Бірақта жазық жерде әзер жүрдім,
Күйердей шын басынан құлап кетіп.

Әдейі сынап көрдім —
Сынап көрдім темірдей төзімді,
Осал екен ол-дағы,
Тез үзілді.
Жылт еткен жарық сәуле сен бе екен деп
Тұңғыық қараңғыға көз үңілді.

Кім біліпті сезімнің сый-бағасын,
Кер маралдай кербезім,
Қыма қасым,

Толқынын толықсыған сан арнаның
Саралап, санап жатыр санам бәрін.
Кеудемнің күйге тұнған қазынасын
Біржола берсем бе екем саған, жаным!

Айтшы өзің,
Сыйға менен не тілер ең?
Барымды ал,
Оған мұқап шетіменен.
Құлар деп қорқамысың әлде мені
Жүргенде құз-қияның шетіменен.

Ойлама не болған деп мына «шалға»,
Сен үшін су кешем бе,
қыр асам ба —
Бәрі де рахаттай көрінеді,
Құлдырап құздан биік құласам да!

Кеудеме нұрын сепкен Күн — көбелек,
Көктемде көңілдер де гүлдер ерек.
Сүйген жүрек назы ғой,
Ол болмаса...
Менің құрбан-ғұмырым кімге керек?!

Артық кетсем,
Кем соқсам, кешір дәйім,
Өзің айтшы,
Мен саған не сыйлайын?

АҚЫЛДЫМ-АУ

Ақылдым-ау!
Қара басым неге де бақұл мынау.
Алабүлік сезімді арпалысқан
Махаббат деп абайсыз шатылдым-ау.

Қара, күнім!
Ідемесе керегін табады кім?
Айыра алмай жүріппін мыс пен жезден
Нағыз сары алтынның ара жігін.

Ұяттағы,
Құлазыған көңілден күй атпады.
Шаңқай түсте адасып жүрген біреу
Мен болып көрінетін сияқты әне!

Түсінбедім,
Қанша жерге жетеді күшім менің.
Бар келгені қолымнан —
Махаббаттың
Бейнесін оймен сомдап мүсіндедім.

Мүсіндедім,
Кей-кейде өзіме өзім түсінбедім.
Бақыт болып басыма қона беріп,
Қайта ұшып кетердей құсым менің.

Төзім деген —
Ғажап екен таңдарда көз ілмеген.
Күтудемін сол құсым келе ме деп
Бір кезде кеткен ұшып өзіңменен.

Ақылдым-ау!
Қара басым бәріне бақұлмын-ау.
Сағыныштың саздарын ұқсаң екен
Жалғыз сәті жылдарға татыр мынау!

ҒАШЫҚ БОЛУ — КҮНӘ ЕМЕС

Сен биікте,
Мен сәл-сәл аласалау,
«Аласалау тұрып бір қарасам-ау»
Деуші едім,

Қолың жетпес шың-асуды
Ғажап қой алыс тұрып тамашалау!

Қиян асу, биік ең көңілімде,
Зандылықтай ұққанмын оны мүлде.
Сен болмасаң, бір нәрсе жетпейтіндей
Болады да тұрады өмірімде.

Ғашық болу —

Бағы әлде соры адамның?..
Жеткізе алмай ойымды соған әр күн,
Сан қиялдың кетемін жетегінде,
Сен менің жүрегімді жаулап алдың.

Жанар тауы жанымның атылар да,
Күл-талқан боп бұзылар ақыл-арна.
Мен тасысам телегей теңіздеймін,
Әкетермін ағызып,
қапы қалма.

Өмір деген бұрылыс-бұралаңда
Қолың жете бермейді сұрағанға.
Әділ деген табиғат біреулерге
Үйіп-төгіп бір берсе, бәрін беріп,
Түк те бермей қояды бір адамға.

Табиғаттың ерекше бір сыйы едің,
Табатындай жанымның сыршыл емін.
Өмірге келгенің не,
кеткенің не —
Өзің сынды болмаса шын сүйерің.

Бітпейді әуен,
Жетердей бар ғұмырға,
Әнмен тербеп оятсаң таң нұрын да.

Қандай бақыт?!

Ал менің сол бақытым —
Мына сенің өмірде барлығың да!

Сынбас жерде сыр беріп сына бермей,
Сүйсең рас,

Сүйсең ғой мына мендей.
Аңсатып-ақ қоясың,
Атқан таңдай
Қарсы алдымнан ақ нұр боп шыға келмей.

Армандаған шыңдағы шынарым сен,
Шын бақыт,
Шын байлығым,
Шын арым сен!
Күнә болса, сүйе алмау — күнә шығар,
Ғашық болу — күнә емес, ұға білсең!

* * *

Білдің, білдің сол жерден өтерімді,
Сүйдім іштей беріліп от ерінді.
Менің лебім лебіңе қосылды да,
Бәлкім, содан қызуың көтерілді.

Көтерілсін қызуың, көтерілсін,
Лапылдаған сезімнен от өрілсін.
Дүниеде егерде сен болмасаң,
Ғашықтық не?
Біле алмай өтерім шын.

Пенделікпен жоқ-барға алданбай-ақ,
Жану керек жанған соң жанғандай-ақ.
Қайда апарып қоямыз қу жүректі,
Ғашық болу дертінен қалғанда аяп?!

Дүниенің жауһарын, жаһұтын да,
Хан-патшаның тәжін де, тақытын да
Іздемедім өмірден,

Сенсің жаным,—
Менің барлық байлығым, бақытым да!

Өтіп күндер,
Жылдар да кетіп жатыр,
Қайырылмасқа шетінен кетіп жатыр.
Басқа адамдар іздесе, іздер бәрін,
Маған сені сүйгенім жетіп жатыр,
Маған сенің сүйгенің жетіп жатыр!

СЕН, ЖАНЫМ

Сен, сен, жаным,
Амалым не, сенбесең,
Түн ұйқымды төрт бөлемін сен десем.
Тірлігіме түсіне алмай мең жүрмін,
Бір дауасын өзің тауып бермесең.

Барады өтіп аққан селдей уақытым,
Сенен басқа дүниенің жаһұтын
іздемедім,

Іздегенім өзің ең —
Қолыма кеп қонармысың, бақытым?

Күз келді ме?

Күннің дағы қабағы
түсіп кеткен, түнжырай бір қарады.
Көңілімнің көк жүзінен бұлыңғыр
құстар қайтып, мұңлы бір ән салады.

Қыспен бірге жер бетінен солады әр,
Көктем келер,

Құстарым да оралар.

* * *

Қимасаң оттай ыстық құшағыңды.
Қайтемін айыр, қасық, пышағыңды...
Қайырсыз махаббаттың белгісіндей
Көңілімді көрген сайын құса қылды.

Шарпылды отқа тиіп жыр — қанатым,
Терімнің сылып түсті бір қабатын.
Күй кешіп әрі-сәрі өртенумен
Болармын бір күндерде жынданатын.

Өзіңмен өтсе деуші ем бірге өмірім,
Дәл қазір қажет болсын кімге мұным.
Қар жауып шілде айында үсік шалды,
Арманды аялаған гүл-көңілім.

Алмасып бір күн шаттық, бір күн қайғы —
Сараттай тық-тық соққан бір тынбайды.
Сағынып саған жазған жырларымды
Сарғайып енді өзіндей кім тындайды?

Сау адам сырқат жайын шын ұғар ма,
Қалды ізім жалаңаяқ шыны қарда.
Жүрегіңнің қанымен жазған жырдык
Оқушысы болмаса, құны бар ма?

* * *

Сен мені бүгін көрмедің,
Бекіндің, бәлкім, көрмеуге.
Намыстан аз-ақ өлмедім,
Басылып қалды өр кеуде.

Жылдардан ұзақ секілді
Аз-ақ күн өткен арада.

Көңілімнен ауып екінді,
Қамалдым мүң мен налаға.

Қараңғы түнде жолымды
Көрсеткен нұрлы шырақ ең.
Аңсаумен мәңгі со күнді
Өтер ме екем сірә мен?

Көңіліңе қаяу түсіріп,
Болды ма кезім налытқан?
Шошынып әлде құс-үміт
Кетті ме ұшып жарықтан?

Жабығып жаным жазықсыз,
Жеткізе алмай сөзімді.
Байланған аттай қазықсыз
Айнала берем өзіңді.

Келемін желдің өтінде
Бәрін де, бәрін кешіріп.
Мен жоқта ертең өкінбе,
Сүйетініңді кеш ұғып.

* * *

Тұра тұр!
Жүрем дедің қай қалаға,
Басымнан ұршық — дәурен айнала ма?
Сол жолға өзіңменен бірге әкетпей,
Қалдырып кетпекпісің айдалаға.

Білесің сенсіз маған күн өтпесін,
Сөкпе тек, айтады деп кіл өкпесін.
Тағдырдың Қарабайдай қасарысқан
Білесің жүрегіме гүл екпесін.

Аққудай айдын көлде жараланған,
Айрылған сыңарынан, дара қалған
мұңайдым — уақыт заулап ағады алдан,
Сенімен ұшып бірге кетсем бе деп,
Қауырсын қанаттарын қағады арман.

Назымды кімге айтамын, кімге налып,
Тұра тұр, бір қайтайық, бірге барып.
Өткеннің оралмасын шығарма естен,
Онсыз да кетіп жатыр күндер ағып.

* * *

Сен менің — сыр қайнарым, жыр қайнарым,
Сен болып еседі жел, жырлайды ағын.
Сен болып нұрланады аппақ әлем,
Сен болып шұлқиды әр кез, тынбайды әнім.
Самалдап қайтсын дей ме күн қызғанда,
Сен болып шақырады шың-құздар да.
Көңілім құлазыған кей сәттерде
Сен болып сергітеді жұлдыздар да.
Сен барда төрт құбылам түгел менің,
Сен барда еңісім жоқ, кіл-өрледім.
Дүниені өзгертіп жіберетін
Махаббаттың құдыретін білер ме едің.
Аспан, Жер, Тау, Дария... бәрі сенсің,
Тірліктің сәні сенсің, нәрі сенсің.
Өзегі өмірімнің өлтірмейтін
Өзені, қайнар көзі... тағы сенсің!
Қайнардан бастау алып су ағарын
Білесің, бара-бара туады ағын.
Қасиетті сол қайнарым сенсің, жаным,
Қайнар бітсе, мен дағы суаламын.
Сенсің менің шұрайлы шуағым да,
Бар тілегім — көңілімді шұба қылма.
Мәлдір сезім — көңілдің балапаны,
Сен толғат мен өлең боп туарымда.

М А З М Ұ Н Ы

Бірінші бөлім:

Туған далам — байтағым	4
Ана пейілі	5
О, менің қасиеттім	6
Сен — менің қорғаушымсың	7
Бәрін, бәрін сағынам	10
Боз далам-ау	11
Октябрь	12
Он бес ұлы Одақтың	14
Қарияның толғанысы	15
Отыз бес жас	16
«Келіп ек асып Арқарлы...»	18
Шокан ауылында туған ой	19
«Сәлем бермей кеттім» деп	20
«Алматыда күн жылы...»	21
«Ойымның кестелерін...»	22
Шындық-шынар	23
Шабыт түні	24
Арман	24
«Бірге кешіп сайранды»	25
«Талай көрдім сүрініп...»	26
«Кеше келдім жол соғып...»	26
Жаспын деп пе ең	27
Ой	28
Көктем келіпті	29
Оралса ғой шабыт боп	30
Бәрі бар-ау	31
Ар алдында жүгініп	32
Жалын-өлең	33
Бекер бәрі	35
Қызықтан қалсам, қайтемін	36
Қайрау	37
Маған салсаң	38
Шындық болсын бастауың	39
«Жанымда жай оғы бар...»	40
Ұлыма	41
Қарыз	42
Біргесіз	42
Толағай	43
Жылап ал, жаным	44
Өзгердің бе	45
Мәриям (лирикалық поэма)	47

Екінші бөлім

Бар менің өр дауысым	62
Бәрі қызық тірлікте	63
Тұрақтағам	64
«Кезім көп лапылдаған»	65
Жанып өтем	67
Кұйып тұр нәсер	68
Бәрін қазір түсіндім	69
Була Жайық	70
Шуақ еді	71
«Ғажап қой мына таң нұры»	72
«Неге екенін білмеймін»	73
«Екеуміз де»	74
Бүгін мен де мақтандым	74
«Бір күн өтті»	76
Уақыттың өлшемі — сағыныш	77
Шыдармын, шыдап келгем	77
Күн жауып тұр	79
«Бір басыма жететін...»	80
Сағындым	81
Көгершін көңіл	82
«Қойғандай құрастырып»	83
Жыр да — гүл	84
«Мінезім де, ісім де...»	84
«Өмір деген бәз қалпында..»	85
«Қап-қара жер»	86
Ақ нұрға бөлеп	87
Түс көріп	88
Қандай ғана құдірет	89
Қара менің көзіммен	90
«Өне бойым өрт болып...»	91
Түсінсең болды, аппағым	93
Тағдырыма ризамын	94
Бұлғайды қолын	95
Күту	96
Ерке елігім	97
«Мен сонда нешеде едім»	98
Ақ түсін-ау	99
Жүдедің ғой	100
Махаббат — гүл емес	101
Бұрым	102
Қина артпа, шырақ, маған	103
«Жырды сүйген, нұрды сүйген...»	104
«Өзімді өзім ұға алмай»	105

«Тәтті ұйқының құшағында»	106
Бекер екен	107
Не сыйлайын?	108
Ақылдым-ау	109
Ғашық болу — күнә емес	110
«Білдің, білдің»	112
Сен, жаным	113
«Қимасаң оттай ыстық»	115
«Сен мені бүгін»	115
«Тұра тұр!»	116
«Сен менің — сыр қайнарым»	117

Еслям Зикибаев

КРАЙ РОДНОЙ

СТИХИ И ПОЭМА

(На казахском языке)

Редактор *Ж. Нурканов* Художник *Г. Чагатаева*

Художественный редактор *Н. Нурмуханбетов*

Технический редактор *А. Мулкебаева* Корректор *Г. Тельтаева*

ИБ 2646

Теруге 19.04.85. жіберілді. Басуға 10.07.85. қол қойылды. УГ17375, Қалпы 70×100¹/₃₂. № 3 баспа қағаз. Қаріп түрі «Әдеби». Шығыңқы басылыс. Шартты баспа табағы 4,9. Шартты бояу көлемі 5,1.

Есепті баспа табағы 5,0. Тиражы 2000 дана. Заказ 2835.

Бағасы 50 т.

Қазақ ССР Баспа, полиграфия және кітап саудасы істері жөніндегі мемлекеттік комитеттің Халықтар достығы орденді «Жазушы» баспасы, 480124, Алматы қаласы, Абай проспектісі 143-үй.

Қазақ ССР Баспа, полиграфия және кітап саудасы істері жөніндегі мемлекеттік комитеттің «КІТАП» полиграфиялық кәсіпорындары өндірістік бірлестігінің билет-бланк және жедел өнімдер баспаханасы, 480016, Алматы қаласы, Қарл Маркс көшесі, 15/1-үй.